

VIONGOZI WA WIZARA

**Mhe. Dkt. Harrison G. Mwakyembe (Mb.)
WAZIRI**

**Mhe. Juliana D. Shonza (Mb.)
NAIBU WAZIRI**

**Dkt. Hassan Abbasi
KATIBU MKUU**

**Dkt. Ally Possi
NAIBU KATIBU MKUU**

YALIYOMO

YALIYOMO.....	iii
ORODHA YA VIFUPISHO	iv
1.0 UTANGULIZI.....	1
2.0 DIRA, DHIMA NA MAJUKUMU YA WIZARA	7
3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU KWA KIPINDI CHA MWAKA 2019/20	9
4.0 CHANGAMOTO ZILIZOJITOKEZA NA HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUKABILIANA NAZO.....	84
5.0 MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2020/21	87
6.0 MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2020/21	100
7.0 MAOMBI YA FEDHA KWA AJILI YA KUTEKELEZA MPANGO WA MWAKA 2020/21	101
8.0 MWISHO NA SHUKRANI	102
VIAMBATISHO	105

ORODHA YA VIFUPISHO

AICT	Africa Inland Church Tanzania
BAKITA	Baraza la Kiswahili la Taifa
BASATA	Baraza la Sanaa la Taifa
BASSFU	Baraza la Sanaa, Sensa ya Filamu na Utamaduni
BDF	Broadcasters and Distributors Forum
BMT	Baraza la Michezo la Taifa
CCM	Chama cha Mapinduzi
CHAWAKITA	Chama cha Wanafunzi wa Vyuo Vikuu Tanzania
COSOTA	Copyright Society of Tanzania
Covid-19	Corona Virus Disease 2019
EATV	East African Television
ITV	Independent Television
JAMAFEST	Jumuiya ya Afrika Mashariki Utamaduni Festival
JICA	Japan International Cooperation Agency
NACTE	National Council for Technical Education
OR-TAMISEMI	Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa
PPP	Public Private Partnership

SADC	Southern Africa Development Community
SBL	Serengeti Breweries Limited
SHIMIVUTA	Shirikisho la Michezo ya Vyuo vya Elimu ya Juu Tanzania
TAGCO	Tanzania Government Communication Officers
TaSUBa	Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo
TBC	Tanzania Broadcasting Corporation
TCA	Tanzania Cricket Association
TCDC	Training Center for Development Cooperation
TCRA	Tanzania Communication Regulatory Agency
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TFB	Tanzania Film Board
TFF	Tanzania Football Federetion
TLGU	Tanzania Ladies Golf Union
TOT	Tanzania One Theatre
TSN	Tanzania Standard Newspapers
TTA	Tanzania Tennis Association
UCSAF	Universal Communication Services Access Fund
UEFA	Union of European Football

Associations

UKIMWI

Ukosefu wa Kinga Mwilini

UNESCO

United Nations Educational,
Scientific and Cultural
Organization

VVU

Virusi vya UKIMWI

WEST

Wizara ya Elimu, Sayansi na
Teknolojia

HOTUBA YA WAZIRI WA HABARI, UTAMADUNI, SANAA NA MICHEZO, MHE. DKT. HARRISON G. MWAKYEMBE (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA 2020/21

1.0 UTANGULIZI

- 1. *Mheshimiwa Spika,*** kufuatia taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii iliyowasilishwa leo hapa Bungeni na Mwenyekiti wa Kamati, naomba sasa kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lipokee, kujadili na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa Mwaka wa Fedha 2020/21.
- 2. *Mheshimiwa Spika,*** awali ya yote, napenda kutumia fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kutuwezesha kukutana tena kwenye Bunge lako Tukufu tukiwa wenye afya na uzima, na kuendelea kuijalia nchi yetu hali ya amani, utulivu na upendo. Hata hivyo, ninatambua Taifa letu na dunia kwa ujumla tunapitia katika kipindi kigumu cha janga la ugonjwa wa kutisha wa Homa Kali ya Mapafu (Covid-19) unaosababishwa na virusi vya Corona. Natumia fursa hii kuendelea kuwakumbusha wananchi wote na hususan wadau wa Wizara yangu kuendelea kuchukua

tahadhari dhidi ya ugonjwa huu kwa kuzingatia maelekezo ya wataalamu wa Afya.

3. **Mheshimiwa Spika**, Sina budi kukushukuru wewe binafsi Mheshimiwa Spika, Naibu Spika na Waheshimiwa Wabunge wote kwa ushirikiano mzuri mnaonipa, unaoniwezesha kutekeleza kikamilifu majukumu yangu katika Bunge hili Tukufu.
4. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya pekee na kwa dhati kabisa, naomba kumshukuru Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mheshimiwa Dkt. John Pombe Joseph Magufuli kwa kuendelea kuniamini na kunipa adhama kubwa ya kusimamia sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo zinazowagusa moja kwa moja vijana ambao ni takribani theluthi tatu ya Watanzania wote. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Rais, Mheshimiwa Makamu wa Rais, Mheshimiwa Waziri Mkuu na Serikali nzima kwa mafanikio makubwa tuliyoyapata katika kipindi hiki cha kwanza cha Awamu ya Tano kama inavyoshuhudiwa kupitia hotuba mbalimbali za Bajeti zinazoendelea kuwasilishwa hapa Bungeni.
5. **Mheshimiwa Spika**, naishukuru kwa dhati Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma na Maendeleo ya Jamii chini ya Mwenyekiti wake Mhe. Peter Joseph Serukamba, Mbunge wa Kigoma Kaskazini, kwa kupokea, kujadili na

hatimaye kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara yangu kwa mwaka 2020/21 kupitia Kikao cha tarehe 27 Machi, 2020. Wizara yangu itazingatia ushauri na mapendekezo yaliyotolewa na Kamati kwa maendeleo ya sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa mwaka 2020/21.

6. Mheshimiwa Spika, fauka ya hayo, nitumie fursa hii kukupongeza wewe pamoja na Mheshimiwa Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge kwa namna mnavyosimamia vyema Bunge hili ambalo ni mhimili muhimu kwa maendeleo ya watu na Taifa letu kwa ujumla. Aidha, niwapongeze Waheshimiwa Wabunge wote kwa ujumla wake kwa kazi nzuri waliyoifanya katika miaka hii mitano ya kuwawakilisha wananchi katika Bunge hili. Nimpongeze pia Mheshimiwa Miraji Jumanne Mtaturu (Mbunge wa Singida Mashariki, CCM), kwa kuchaguliwa kujiunga na Bunge lako Tukufu.

7. Mheshimiwa Spika, nitumie pia fursa hii kuvishukuru na kuvipongeza Vyombo vya Habari vya redio, televisheni, magazeti, majarida na mitandao ya kijamii kwa kuendelea kuhabarisha, kuburudisha na kuuelimisha umma kuhusu mambo mbalimbali yanayoendelea nchini hususan mageuzi makubwa ya kiuchumi yanayofanywa na Serikali ya Awamu ya Tano ya kuwaletea

wananchi maendeleo na masuala ya kimataifa bila kusahau wajibu tulionao kama Taifa wa kulinda utamaduni wetu.

Pamoja na vyombo vya habari, nawapongeza pia wasanii, vikundi vya sanaa, wanautamaduni na wanamichezo kwa kuitangaza na kuiweka nchi yetu katika taswira nzuri na kwa ushirikiano wa karibu na Wizara yangu katika kutekeleza majukumu yake.

8. ***Mheshimiwa Spika***, nitumie fursa hii adhimu niwashukuru wananchi wa Jimbo la Kyela kwa ushirikiano mkubwa wanaoendelea kunipa na kuwezesha changamoto nyingi ambazo miaka ya nyuma zilionekana za kudumu, leo ni aridhio ya jana: mawasiliano kukatika kati ya Tarafa za Ntebela na Unyakyusa kwa zaidi ya miezi 6 kila mwaka kutokana na maji mengi ya mvua na mafuriko ya mito kadhaa inayokatiza Wilaya kuelekea Ziwa Nyasa na kuharibu barabara, sasa ni historia baada ya kukamilika kwa ujenzi wa barabara bora kiusanifu na kiujenzi ya Kikusya-Matema (km 39.5) yenye madaraja makubwa matatu (3) na njia za ziada 277 za kupitisha maji mengi ya mvua na mafuriko.

Kukamilika kwa barabara hii, kunafungua fursa mpya kwa wana-Kyela kupata barabara ya uhakika kati ya Matema na Ikombe; ujenzi

wa daraja la Ngorwa ili kuwapa wananchi barabara fupi ya moja kwa moja toka daraja jipya la Kagera, Lusungo hadi Matema; ujenzi wa gati la Matema kuegeshea meli za mizigo na abiria; na uanzishwaji wa hifadhi rasmi ya samaki wa mapambo eneo la Lyulilo, ndani ya Ziwa Nyasa.

Nitakuwa mtovu wa shukrani nisipompa kongole kwa niaba ya wana-Kyela wote, Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa mafanikio haya na mengine mengi ukiwemo mradi wa barabara ya Mbambo-Ipinda kuunganisha na barabara ya Kikusya-Matema (ahadi ya Mheshimiwa Rais mwenyewe) na miradi ya pamoja na Jamhuri ya Malawi: ujenzi wa Kituo cha Pamoja cha Forodha unaofanyika Kasumulu, Kyela na miradi mikubwa ya umeme na kilimo cha umwagiliaji ya Bonde la Mto Songwe.

Niwashukuru pia wanangu wapendwa George, Mosses na Peter kwa kuendelea kunipa ushirikiano mkubwa katika utekelezaji wa majukumu yangu ya kibunge.

- 9. *Mheshimiwa Spika***, sina budi kumshukuru kwa dhati Mhe. Juliana Daniel Shonza (Mb.), Naibu Waziri wa Wizara yangu kwa msaada mkubwa anaonipa katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Wana-Songwe hakika, wamepata jembe la kutumainiwa kwa kipindi

kirefu kijacho. Aidha, niwapongeze na kuwashukuru watendaji wakuu wa Wizara walioteuliwa hivi karibuni na Mheshimiwa Rais ambao ni Dkt. Hassan Abbasi, Katibu Mkuu na Dkt. Ally Possi, Naibu Katibu Mkuu ambapo wameanza kazi kwa kasi na ubunifu mkubwa ambao pamoja na mambo mengine, umesaidia kukamilika mapema kwa maandalizi ya hotuba tunayowasilisha Bungeni leo. Niwashukuru pia Wakurugenzi, Wakurugenzi Wasaidizi, Wakuu wa Vitengo, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara na Watumishi wote wa Wizara na Taasisi zake walioko Makao Makuu hapa Dodoma na kote nchini kwa ushirikiano wanaonipa pamoja na kutekeleza kikamilifu majukumu yao kwa kujituma, tija na ufanisi.

10. Mheshimiwa Spika, mwaka 2019/20 Bunge lako Tukufu lilimpoteza mwakilishi mwenzetu, Mheshimiwa Rashid Akbar, Mbunge wa Newala Vijijini (CCM). Nitumie fursa hii kutoa pole kwako, Bunge lako Tukufu, familia ya marehemu, ndugu, jamaa na wananchi wa Jimbo la Newala Vijijini. Aidha, nitumie fursa hii kutoa pole kwa ndugu, jamaa na marafiki wa wasanii, wanamichezo na wanahabari waliopoteza maisha katika kipindi hiki ikiwemo Mwanahabari galacha, Marin Hassan Marin wa TBC. Mungu azilaze roho zao mahali pema peponi, AMINA.

11. *Mheshimiwa Spika*, Hotuba hii imeandaliwa kwa kuzingatia maudhui ya Hotuba ya Mhe. Kassim M. Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuhusu Mapitio ya Utekelezaji wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2019/20 na Mwelekeo wa Kazi za Serikali kwa Mwaka 2020/21.

12. *Mheshimiwa Spika*, Hotuba yangu imegawanyika katika sehemu nane (8): Sehemu ya Kwanza ni Utangulizi; Sehemu ya Pili ni Dira, Dhima na Majukumu ya Wizara; Sehemu ya Tatu inaelezea Mapitio ya Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara kwa kipindi cha Mwaka 2019/20 na Sehemu ya Nne inaeleza changamoto zilizojitokeza na hatua zilizochukuliwa kuzipatia ufumbuzi. Aidha, Sehemu ya Tano ni Mpango na Bajeti ya Wizara kwa Mwaka 2020/21; Sehemu ya Sita ni Makadirio ya Bajeti kwa Mwaka 2020/21; Sehemu ya Saba ni Maombi ya Fedha kwa ajili ya kutekeleza Mpango wa Mwaka 2020/21 na Sehemu ya Nane ni Shukrani kwa Wadau mbalimbali wa Wizara.

2.0 DIRA, DHIMA NA MAJUKUMU YA WIZARA

13. *Mheshimiwa Spika*, Dira ya Wizara ni *kuwa na Taifa linalohabarishwa vizuri, lililoshamirika kiutamaduni, lenye kazi bora za Sanaa na lenye umahiri mkubwa katika michezo ifikapo Mwaka 2025.*

- 14. *Mheshimiwa Spika***, Dhima ya Wizara ni *kuendeleza utambulisho wa Taifa kwa kuwezesha upatikanaji stahiki wa Habari, kukuzwa Utamaduni, Sanaa na Michezo kwa lengo la kuleta maendeleo ya jamii kiuchumi.*

Majukumu ya Wizara

- 15. *Mheshimiwa Spika***, Wizara ina jukumu la kuratibu na kusimamia utekelezaji wa Sera, Sheria na Mipango mbalimbali ya Serikali katika Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo. Aidha, Wizara inasimamia utekelezaji wa majukumu ya Taasisi mbalimbali zilizo chini yake. Taasisi hizo ni Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC), Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN), Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA), Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA), Bodi ya Filamu na Michezo ya Kuigiza (TFB), Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa) na Baraza la Michezo la Taifa (BMT).

Aidha, Wizara inasimamia Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya na Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika na pia Kamati ya Maudhui ambayo kimuundo ipo chini ya Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA). Vilevile, Wizara ina jukumu la kuimarisha rasilimaliwatu ili kuwezesha majukumu na malengo ya Wizara kufikiwa kwa ufanisi na tija.

3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU KWA KIPINDI CHA MWAKA 2019/20

3.1 MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA

3.1.1 Makusanyo ya Maduhuli

- 16. *Mheshimiwa Spika***, mwaka 2019/20, Wizara ilikadiria kukusanya Shilingi Milioni Mia Tisa Hamsini na Tisa, Mia Tisa na Tano Eflu (Sh.959,905,000) kutokana na vyanzo mbalimbali vinavyotoka kwenye Idara ya Maendeleo ya Michezo na Idara ya Habari-MAELEZO. Hadi kufikia mwezi Machi, 2020, Wizara imekusanya jumla ya Shilingi Milioni Mia Tisa Kumi na Nane, Mia Moja Sabini na Sita Eflu, Mia Tatu Thelathini (Sh. 918,176,330) sawa na asilimia 96 ya lengo.
- 17. *Mheshimiwa Spika***, kwa upande wa Taasisi saba (7) zilizo chini ya Wizara, kiasi kilichokadiriwa kukusanywa ni jumla ya Shilingi Bilioni Thelathini na Saba, Milioni Mia Tatu Ishirini na Nne, Mia Nane na Nne Eflu (Sh.37,324,804,000) ambapo hadi mwezi Machi, 2020 Shilingi Bilioni Kumi na Tano, Milioni Mia Moja Tisini na Sita, Mia Nne na Saba Eflu, Mia Tano Thelathini na Tano (Sh.15,196,407,535) zilikusanywa sawa na asilimia 41 ya lengo la mwaka. Kuongezeka kwa ushindani katika biashara za huduma za utangazaji ikiwemo magazeti (*print media*) kutokana na kasi ya ukuaji wa teknolojia

katika Sekta ya habari hususan matumizi ya mitandao ya kijamii katika utoaji wa matangazo ni baadhi ya sababu zilizoathiri ukusanyaji wa mapato.

3.1.2 Bajeti ya Matumizi ya Wizara na Mtiririko wa Fedha

18. Mheshimiwa Spika, Mwaka 2019/20, Wizara iliidhinishiwa Shilingi Bilioni Thelathini, Milioni Mia Nane Sabini na Tisa, Mia Nne Themanini na Tatu Eflu (Sh.30,879,483,000) ambapo kati ya fedha hizo, Shilingi Bilioni Ishirini na Nne, Milioni Mia Nane Sabini na Tisa, Mia Nne Themanini na Tatu Eflu (Sh.24,879,483,000) ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, ikijumuisha Mishahara Shilingi Bilioni Kumi na Tano, Milioni Mia Nne Themanini na Tatu, na Sabini na Tatu Eflu (Sh.15,483,073,000) na Matumizi Mengineyo Shilingi Bilioni Tisa, Milioni Mia Tatu Tisini na Sita, Mia Nne Kumi Eflu (Sh.9,396,410,000). Miradi ya Maendeleo iliidhinishiwa Shilingi Bilioni Sita (Sh. 6,000,000,000). Miradi hiyo ni:

- a) Upanuzi wa Usikivu wa Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC) ulioidhinishiwa Shilingi Bilioni Tano (5,000,000,000); na
- b) Habari kwa Umma, ulioidhinishiwa Shilingi Bilioni Moja (1,000,000,000)

19. *Mheshimiwa Spika*, hadi mwezi Machi, 2020
Wizara ilipokea Shilingi Bilioni Kumi na Nane, Milioni Mia Saba Arobaini na Tisa, Mia Tisa Arobaini na Tisa Eflu, Mia Moja Sabini na Nane (Sh.18,749,949,178) ambayo ni sawa na asilimia 61 ya bajeti yote. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya Kawaida ni Shilingi Bilioni Kumi na Nane, Milioni Mia Mbili Arobaini na Tisa, Mia Tisa Arobaini na Tisa Eflu, Mia Moja Sabini na Nane (Sh.18,249,949,178) ambayo ni sawa na asilimia 73 ya bajeti ya Matumizi ya Kawaida, ambapo Shilingi Bilioni Kumi, Milioni Mia Saba Themanini na Nane, Mia Nne Themanini na Tisa Eflu, Mia Tisa (Sh.10,788,489,900) ni Mishahara sawa na asilimia 70 ya bajeti ya Mishahara na Shilingi Bilioni Saba, Milioni Mia Nne Sitini na Moja, Mia Nne Hamsini na Tisa Eflu, Mia Mbili Sabini na Nane (Sh.7,461,459,278) ni Matumizi Mengineyo sawa na asilimia 79 ya bajeti ya Matumizi Mengineyo.

20. *Mheshimiwa Spika*, kwa upande wa fedha za Miradi ya Maendeleo, Wizara tayari imepokea Shilingi Milioni Mia Tano (Sh.500,000,000) kwa ajili ya Utekelezaji wa Mradi wa Habari kwa Umma sawa na asilimia 50 ya fedha zilizoidhinishwa kwa mradi huo. Aidha, kuhusu Shilingi Bilioni Tano kwa ajili ya kuboresha Usikivu wa TBC, Wizara ya Fedha na Mipango imeshatoa kibali kwa TBC kuanza mchakato wa ununuzi wa vifaa mbalimbali ili

fedha zilizotengwa zitolewe katika robo hii ya nne ya mwaka huu wa fedha.

3.2 UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA KWA MWAKA 2019/20

3.2.1 SEKTA YA HABARI

- 21. *Mheshimiwa Spika***, majukumu ya Sekta ya Habari ni pamoja na kuratibu, kusimamia na kufuatilia utekelezaji wa Sera ya Habari na Utangazaji ya Mwaka 2003; Sheria ya Huduma za Habari Na.12 ya mwaka 2016 na kuisemea Serikali kuhusu utekelezaji wa Sera, Mikakati, Programu na Miradi mbalimbali inayotekelezwa na Serikali ya kuwaletea wananchi maendeleo.
- 22. *Mheshimiwa Spika***, ikiwa ni hatua ya kuelezea mafanikio ya utekelezaji wa mipango na mikakati ya Serikali na kutoa ufafanuzi wa masuala mbalimbali, Msemaji Mkuu wa Serikali alifanya mikutano tisa (9) na waandishi wa habari na alishiriki katika vipindi 31 vya Redio na Televisheni.
- 23. *Mheshimiwa Spika***, katika kuimarisha upatikanaji wa habari kwa wananchi kuhusu utekelezaji wa shughuli za Serikali, Wizara kwa kushirikiana na TBC iliendelea kuratibu kipindi cha “TUNATEKELEZA” kinachorushwa hewani kupitia TBC₁ ambapo jumla ya vipindi

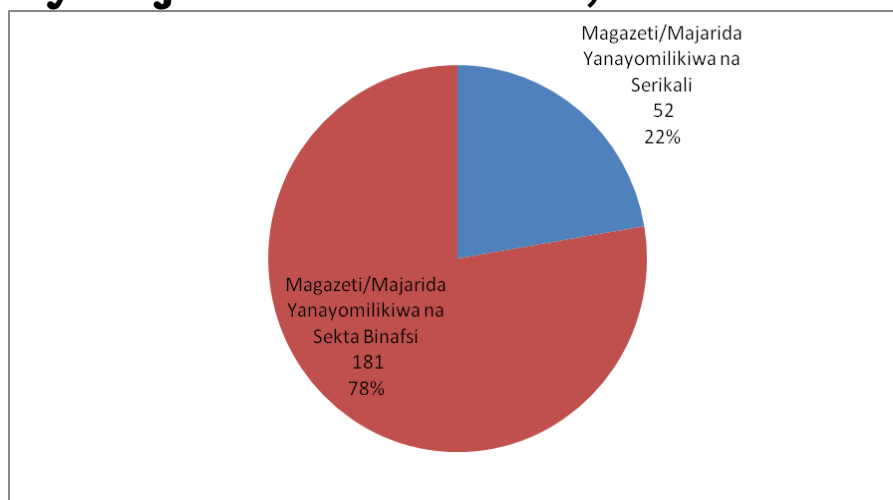
51 vilitangazwa. Kupitia kipindi hiki, jumla ya Wakuu wa Mikoa 15 na Wakuu wa Taasisi za Umma 36 walipata fursa ya kuelezea Umma kuhusu hatua zinazochukuliwa katika utekelezaji wa Sera, Mikakati, Programu na Miradi mbalimbali ya maendeleo.

Aidha, Wizara iliratibu jumla ya mikutano ya Waandishi wa Habari (*press conferences*) 38 zikihusisha Wizara na Taasisi nyingine za Serikali ambapo taarifa mbalimbali zilitolewa kwa wananchi kupitia vyombo vya habari. Fauka ya hayo, Wizara kwa kushirikiana na Chama cha Maofisa Habari, Mawasiliano na Uhusiano Serikalini (TAGCO) ilichapisha nakala 5,000 za Jarida Maalumu la *NCHI YETU* lililosheheni mafanikio ya Miaka Minne ya Serikali ya Awamu ya Tano na kuzisambaza nakala hizo kwa wadau mbalimbali.

- 24. *Mheshimiwa Spika*,** Serikali imeendelea kutekeleza azma ya kuhakikisha Sekta Binafsi inashiriki kikamilifu katika kuwekeza kwenye uchapishaji wa magazeti/majarida ili kupanua wigo wa upatikanaji wa habari kwa wananchi. Hadi kufikia mwezi Machi, 2020 Tanzania ilikuwa na jumla ya magazeti/majarida 233 yaliyosajiliwa, ambapo yanayomilikiwa na Sekta Binafsi ni 181 (78%) na Serikali na Taasisi zake ni 52 (22%). Katika kipindi hiki (2019/20), leseni mpya 18 zilitolewa kwa ajili ya magazeti/majarida ambapo 14 zilitolewa

kwa wamiliki binafsi na nne (4) kwa Taasisi za umma. Aidha, leseni 43 zilihuishwa. Vilevile, ili kuwapa waandishi wa habari fursa ya kutekeleza wajibu wao kwa mujibu wa sheria, jumla ya vitambulisho (*Press Cards*) 494 vilitolewa kwa waandishi wa habari ambapo kati ya hao 487 ni wa ndani ya nchi na 7 ni kutoka nje ya nchi.

Kielelezo Na. 1: Magazeti na Majarida Yaliyosajiliwa hadi Machi, 2020.

25. Mheshimiwa Spika, kifungu cha 67(b) cha Sheria ya Huduma za Habari Namba 12 ya Mwaka 2016 kinawataka wanahabari wote kujiendeleza na kuwa na sifa ya kitaaluma ya angalau Stashahada (*Diploma*) ndani ya kipindi cha miaka mitano baada ya kuanza kwa Sheria hiyo. Kwa kuwa kipindi hiki cha miaka mitano kinakwisha mwezi Desemba 2021, natoa wito kwa waandishi wa habari ambao bado hawajajiendeleza kielimu ili kukidhi matakwa ya sheria wafanye, hivyo ili

waweze kuendelea na kazi ya uandishi wa habari baada ya muda huu wa mpito kuisha.

Aidha, Wizara ipo katika hatua za mwisho za uanzishwaji wa Bodi ya Ithibati ya Wanahabari kwa mujibu wa kifungu cha 11 cha Sheria hii. Chombo kingine kinachopaswa kuundwa ni Baraza Huru la Habari ambalo litaundwa na wanahabari wenyewe baada ya kuanzishwa kwa Bodi ya Ithibati. Majukumu ya Baraza hili ni pamoja na kuandaa Kanuni za maadili ya taaluma ya wanahabari kwa kushirikiana na Bodi ya Ithibati na kushughulikia malalamiko mbalimbali ya maudhui chini ya Kamati ya Malalamiko iliyoundwa ndani ya Baraza.

26. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuwajengea uwezo Maofisa Habari Serikalini ikiwa ni hatua ya kuimarisha mawasiliano baina ya Serikali na wananchi katika ngazi zote. Katika kutekeleza azma hii, jumla ya Maofisa Habari 244 kutoka Serikali Kuu, TAMISEMI na Taasisi nyingine za Serikali walipatiwa mafunzo mkoani Dodoma mwezi Septemba na Desemba, 2019. Mafunzo yalijikita katika masuala ya mbinu za upigaji picha za mnato na jongevu; ubunifu katika uandishi wa taarifa kwa umma na habari za Serikali; namna ya uwekaji taarifa katika tovuti za Halmashauri pamoja na matumizi ya mitandao ya kijamii katika kutangaza shughuli za Serikali.

27. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuratibu ushiriki wa vyombo vya habari katika matukio mbalimbali ya kitaifa na kimataifa ikiwemo Mkutano wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya SADC; Mikutano ya Mawaziri wa Kisekta wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) kwa Sekta za Viwanda, Mawasiliano, Afya, Utalii, Kazi, Ajira na Mazingira na Tamasha la Nne la Utamaduni la Jumuiya ya Afrika Mashariki (JAMAFEST) lililofanyika Dar es Salaam mwezi Septemba, 2019.

3.2.1.1 SHIRIKA LA UTANGAZAJI TANZANIA (TBC)

28. Mheshimiwa Spika, majukumu ya Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC) ni pamoja na kutoa huduma ya utangazaji kwa kuhabarisha, kuelimisha, kuburudisha na kutafakarisha. Shirika hili linamiliki vituo vitatu vya televisheni vya TBC₁, TBC₂ na TBC₃ (*Tanzania Safari Channel*) na kwa upande wa redio linamiliki idhaa tatu za TBC_{Taifa}, TBC_{FM}, na TBC_{International}. Shirika linamiliki pia studio za redio za Kanda zilizopo Arusha, Dodoma, Kigoma, Lindi na Songea na lina mifumo ya utangazaji ya kielektroniki kama vile tovuti na programu tumizi (*App*) zinazoweza redio na televisheni za TBC kupatikana duniani kote kupitia mtandao wa intaneti.

29. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuchukua hatua za kuimarisha usikivu wa redio za TBC (Taifa na FM) ambapo mwaka 2017 tuliweza kuzifikia Wilaya 87 (asilimia 54) na mwaka 2019 Wilaya 102 (asilimia 63). Tatizo la nchi yetu ni hali ya milima/miinuko inayofanya mawimbi ya FM tunayotumia sasa yasifike upande wa pili wa milima hivyo kuilazimu TBC ihakiki maeneo yote kwa uangalifu mkubwa. Hivyo, pamoja na kufunga mitambo ya kurushia matangazo Wilaya za mipakani za Nyasa, Rombo, Kibondo, Tarime na Longido mwaka juzi na kuweka mtambo mkubwa wa Watt 1000 Geita ambao umewezesha matangazo kufika Bukombe, Chato, Geita Mjini, Geita Vijijini, Kahama, Nyang'wale na baadhi ya maeneo ya Biharamulo, bado TBC italazimika kufanya tathmini katika maeneo yote ili kubaini changamoto na kuchukua hatua pale ambapo mawimbi yanashindwa kufika kwa sababu moja au nyingine ya kiufundi. Ndio maana Mheshimiwa Spika pamoja na kwamba ukarabati unaendelea wa mitambo yetu mikubwa ya kurushia matangazo Mnyuzi (Tanga), Lushoto, Mabungo (Moshi), Manyara, n.k, bado Bumbuli, Mlalo, Rombo, maeneo mbalimbali ya Longido, Manyara, n.k yatahitaji mitambo ya ziada ya kuongezea nguvu kutokana na tatizo hilo la kijiografia.

Tayari, katika Mikoa ya Songwe, Simiyu, Njombe, pamoja na Zanzibar (Unguja na

Pemba) yamefanyika maainisho ya kiufundi (*technical specifications*) yatakayofuatiwa na ununuzi wa mitambo na vifaa kwa maeneo hayo tu. Miradi mingine inayotekelezwa na TBC kwa fedha kutoka Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF) ni Upanuzi wa Usikivu katika Wilaya za Ngara, Kyela, Ruangwa, Kilombero, Ludewa na Morogoro Vijijini. Kukamilika kwa kazi hii kutawezesha kuongeza usikivu wa TBC hadi Wilaya 125 (78%) mwaka 2020.

30. *Mheshimiwa Spika*, tarehe 30 Machi, 2020
TBC ilizindua rasmi mfumo mpya wa upashanaji habari nchini uitwao ARIDHIO. Mfumo huu umetimiza ahadi niliyoitoa hapa Bungeni kuwa TBC itafanya maboresho na mageuzi makubwa katika kupeleka ujumbe kwa watazamaji. Nitumie fursa hii, kuwapongeza TBC kwa ubunifu na mapinduzi makubwa katika upashanaji habari kupitia mfumo huo mpya wa uandaaji na urushaji wa taarifa ya habari ya dakika 120 iliyosheheni uchambuzi wa kina, matukio mubashara na kwenye studio iliyoboreshwa na kuwa ya kisasa. Hakika ARIDHIO imekuwa mrindimo katika nyoyo za Watanzania kwa sasa.

31. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha TBC inakuwa na studio zenye ubora kwa ajili ya shughuli za utangazaji, Shirika hilo

linaendelea na ujenzi wa jengo la studio za televisheni katika eneo la Mikocheni, Jijini Dar es Salaam. Mradi huu unatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Serikali ya Tanzania na Serikali ya Korea Kusini. Aidha, jiwe la msingi la ujenzi wa mradi liliwekwa na Mhe. Harrison G. Mwakyembe (Mb), Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo tarehe 30 Machi, 2020 na ujenzi ulianza mwezi Februari, 2020 na unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2020. Mitambo na vifaa kwa ajili ya mradi huu vimeshawasili nchini. Kukamilika kwa mradi huu kunatarajiwa kugharimu shilingi bilioni 2.38 na hivyo kuwezesha TBC kumiliki studio za televisheni za kisasa kwa ajili ya shughuli za utangazaji.

32. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha Chaneli ya Safari inayojikita katika maudhui ya utalii, utamaduni na historia ya nchi yetu, TBC imefanya yafuatayo:

- a) Kuajiri watumishi wapya 28;
- b) Kununua vifaa mbalimbali, yakiwemo magari mawili (2) maalumu kwa ajili ya kupiga picha kwenye vivutio mbalimbali, kamera 12, droni mbili (2) na transiva; na
- c) Kukamilisha mchakato wa kuingia mkataba na watozi binafsi watakaoandaa vipindi ili kupanua wigo na uanuwai wa maudhui ya utalii.

33. *Mheshimiwa Spika*, Chaneli hii inayotangaza vivutio vyetu vya utalii na utamaduni wetu nje ya nchi, tayari kwa sasa inaonekana katika visimbuzi vyote vilivyopo nchini pamoja na mitandao ya kijamii. Aidha, chaneli inaonekana kupitia DSTV katika nchi za Burundi, Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Kenya, Rwanda, Sudan Kusini, Somalia, Malawi, Congo, Zambia na Uganda na kupitia ZUKU katika nchi za Zambia, Uganda, Kenya na Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo. Aidha, kupitia AZAM TV, chaneli hii inaonekana katika nchi zote za Afrika Mashariki na kwa sasa TBC inakamilisha makubaliano na kampuni ya “Etisalat” ili chaneli ionekane katika nchi za Asia ifikapo Juni, 2020.

34. *Mheshimiwa Spika*, ili chaneli hii iwafikie watu wengi zaidi duniani, TBC imeanzisha programu tumizi (*App*) ili kurusha maudhui yake mtandaoni. Aidha, kufikia Juni, 2020 maudhui katika programu tumizi yatarushwa katika lugha mbalimbali za kimataifa zikiwemo Kichina, Kiingereza, Kifaransa, Kiarabu, Kijerumani na Kiitaliano.

35. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kutatua changamoto zilizojitokeza katika utekelezaji wa Mkataba baina ya TBC na Star Times Technologies ya China wa uendeshaji wa Kampuni ya Ubia ya Star Media Tanzania Limited. Kufuatia hatua zilizochukuliwa,

tarehe 8 Januari, 2020 Kampuni hii ya Ubia ilitoa gawio kwa Serikali kwa mara ya kwanza kiasi cha Shilingi Milioni 500 na imeanza kuilipa TBC Shilingi Milioni 500 kati ya fidia ya Shilingi Bilioni 3 iliyotokana na kutozingatia baadhi ya vipengele vya Mkataba wa Ubia. Mwelekeo wa Kampuni kwa sasa ni kuimarisha utendaji ili kutengeneza faida na ushirikiano katika Ubia.

Ni faraja kubwa kwa Serikali kufanikisha masuala makubwa matatu upande wa televisheni ya TBC: kwanza ni upatikanaji wa TBC nchini kote alimradi mwananchi ana kisimbuzi cha aina yoyote ile, kishikwambi au simu janja; pili muonekano wa TBC umeboreshwa vizuri sana na tatu mwananchi anapata matangazo yenye maudhui ya kitaifa bila kulipia ili kulinda matakwa ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, chini ya Ibara ya 18(d) inayompa kila mtu haki ya kupata taarifa wakati wowote.

- 36. *Mheshimiwa Spika*,** TBC imepatiwa eneo mkoani Dodoma kwa ajili ya ujenzi wa Makao Makuu yake kwenye eneo lililopo katika Kata ya Mtumba, Mtaa wa Vikonje B lenye jumla ya ekari 60. Kazi inayoendelea kwa sasa ni kuboresha michoro ya majengo yatakayojengwa katika eneo hilo inayofanywa na wataalamu kutoka Chuo Kikuu cha Ardhi

ambayo inatarajiwa kukamilika ifikapo mwishoni mwa Aprili, 2020.

3.2.1.2 KAMPUNI YA MAGAZETI YA SERIKALI (TSN)

- 37. *Mheshimiwa Spika***, majukumu ya TSN ni pamoja na kuchapisha na kusambaza magazeti ya Serikali ambayo ni *Daily News*, *Sunday News*, HabariLeo na SpotiLeo. Aidha, TSN inamiliki tovuti ambazo huzitumia kutoa habari kwa njia za kielekroniki kwa lugha ya Kiswahili na Kiingereza na pia hutumia mitandao ya kijamii ikiwemo *Twitter*, *Facebook*, na *Youtube* katika kuhabarisha.
- 38. *Mheshimiwa Spika***, ikiwa ni hatua ya kuimarisha soko la bidhaa za TSN, Kampuni hiyo iliendelea kuboresha maudhui na mwonekano wa magazeti yake kwa kuongeza ubunifu katika uandishi wa habari na usanifu wa kurasa za magazeti yake. Hatua zilizochukuliwa ni pamoja na kujikita katika uandishi wa habari za kijamii na kimaendeleo, kuendelea kuchapisha makala maalumu za kila wiki kwenye majarida mbalimbali katika gazeti la HabariLeo na Daily News, kuongeza matumizi ya vielelezo mbalimbali katika habari zinazochapwa ili kuboresha mwonekano wa kurasa za magazeti na kutoa machapisho maalumu (*Special Supplements*)”.

39. Mheshimiwa Spika, Kampuni imewekeza katika Mtambo wa Kidijiti wa Uchapaji Kibiashara ambao umeshafungwa Makao Makuu ya TSN Jijini Dar es Salaam na tayari kazi za uchapaji kibiashara zimeanza kufanyika. Mtambo huu unatoa huduma za uchapaji kibiashara, ikiwemo uchapaji wa vitabu, majarida, taarifa mbalimbali, vipeperushi, shajara, kalenda na utengenezaji wa mabango.

40. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki Kampuni ilitoa huduma ya uchapishaji kwa taasisi mbalimbali ikiwemo maadhimisho ya Siku ya Baba wa Taifa, Uhuru, Mapinduzi na Muungano; mkutano wa SADC, Tamasha la JAMAFEST, pamoja na Siku ya Wafanyakazi Duniani. Matoleo haya pamoja na kuongeza maudhui, pia yaliwezesha kuimarisha mapato ya Kampuni.

Aidha, Kampuni iliendelea kutumia fursa ya soko la Afrika Mashariki kwa kuchapa matoleo maalumu ya Afrika Mashariki kupitia magazeti ya HabariLeo na Daily News ambayo huchapwa kila Jumanne. Matoleo haya yanalenga kuitangaza Tanzania ndani ya Jumuiya na vilevile kueneza na kubidhaisha lugha ya Kiswahili kupitia gazeti la HabariLeo.

41. Mheshimiwa Spika, TSN imeendelea kuboresha habari kwa njia ya mtandao kwa kuchapisha habari za kijamii na matangazo mubashara kwa matukio mbalimbali. Kampuni imewafikia wafuatiliaji takriban milioni 11.8 katika mitandao yote. Jitihada hizi zimewezesha pia Kampuni kupata wasomaji wapya 1,211 wa magazeti kwa njia ya mtandao na hivyo kuongeza idadi ya wanunuzi wa magazeti haya wanaolipa kupitia mitandao kufikia 6,530 kutoka wasomaji 5,319 mwezi Machi, 2019.

42. Mheshimiwa Spika, TSN iliendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuimarisha mapato yake ikiwemo uendeshaji wa Majukwaa ya Fursa za Biashara na Uwekezaji na utoaji wa huduma za habari na machapisho ambayo yaliingizia Kampuni mapato ghafi ya zaidi ya Shilingi Milioni 270. Katika kipindi hiki, Kampuni iliandaa kongamano na maonesho ya biashara na fursa za uwekezaji Mkoani Pwani na kutoa machapisho maalumu ya tukio hilo lililohudhuriwa na washiriki zaidi ya 600. Makongamano haya yamekwishafanyika katika Mikoa ya Simiyu, Mwanza, Shinyanga, Tanga, Arusha, Tabora, Lindi na Geita. Aidha, kongamano maalumu lilifanyika Zanzibar. Katika makongamano haya, TSN hutumia magazeti yake kuhabarisha na kuhamasisha wananchi na wawekezaji kutumia fursa za biashara na uwekezaji zilizopo katika Mikoa

husika na vilevile kupanua biashara ya Kampuni.

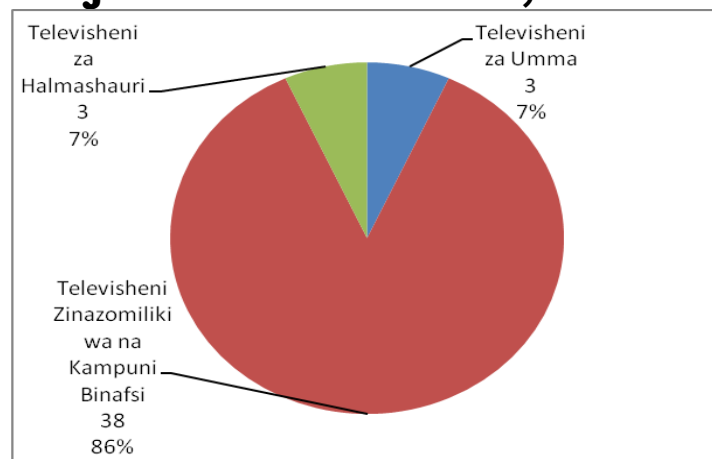
3.2.1.3 MAMLAKA YA MAWASILIANO TANZANIA (TCRA)

43. *Mheshimiwa Spika,* Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA) kupitia Kamati ya Maudhui ina jukumu la kumshauri Waziri mwenye dhamana ya Habari kuhusu utekelezaji wa Sera ya Utangazaji, kusimamia na kufuatilia maudhui ya vituo vya utangazaji, kushughulikia malalamiko kutoka kwa watangazaji na watumiaji wa huduma za utangazaji pamoja na kuhakikisha kuwa Kanuni za Utangazaji zinafuatwa.

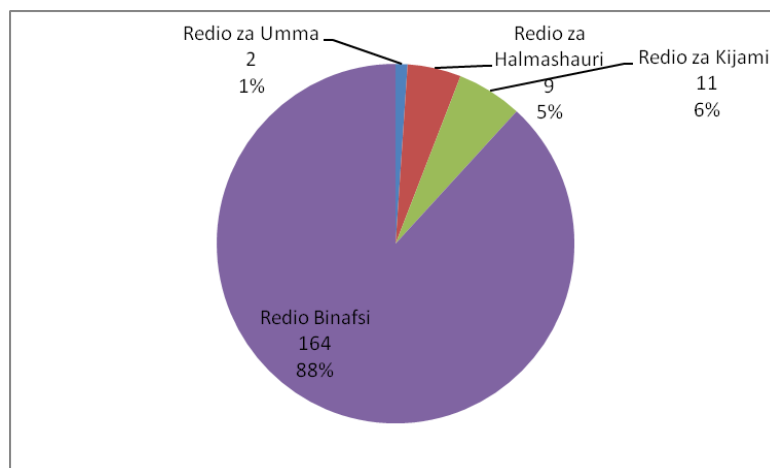
44. *Mheshimiwa Spika,* katika kupanua wigo wa vyombo vya utangazaji nchini na hivyo kuwezesha wananchi kupata habari kwa urahisi na uhakika, TCRA iliendelea kusajili Redio na Televisheni ambapo katika kipindi cha Julai, 2019 hadi Machi, 2020 redio nane (binafsi 7 na jamii moja) na televisheni binafsi 15 (14 za maudhui ya kulipia-*content by subscription* na moja ya maudhui yanayotazamwa bila kulipia-*Free to Air*) zilisajiliwa. Napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa hadi kufikia mwezi Machi, 2020 Tanzania ina jumla ya Televisheni zilizosajiliwa 44 ambapo za umma ni tatu (7%), binafsi 38

(86%) na Halmashauri 3 (7%); na vituo vya Redio 186 ambapo vya umma ni viwili (1%), Halmashauri tisa (5%), vya kijamii 11 (6%) na binafsi 164 (88%). Aidha, nchi yetu ina vyombo vya habari vya mitandaoni vilivyosajiliwa ambavyo ni Televisheni za Mtandaoni (*Online TV*) 264, Redio Mtandaoni 22 na blogu 85.

Kielelezo Na. 2: Vituo vya Televisheni Vilivyosajiliwa Hadi Machi, 2020

Kielelezo Na. 3: Vituo vya Redio Vilivyosajiliwa Hadi Machi, 2020

45. Mheshimiwa Spika, Kiambatisho Na. I kinabainisha Vyombo vya Habari vilivyosajiliwa katika kipindi cha mwaka 2010-2019.

46. Mheshimiwa Spika, TCRA iliendelea kuhamasisha utengenezaji na uzalishaji wa maudhui ya ndani yanayozingatia maadili, mila na desturi za Mtanzania kwa kutoa mafunzo kwa waandaaji wa maudhui 263. Mafunzo hayo yalitolewa kwa Wahariri, Waandishi wa Habari, Watangazaji na Wasimamizi wa vipindi kutoka Mikoa 12 ambayo ni Dar es Salaam, Pwani, Morogoro, Mtwara, Lindi, Katavi, Ruvuma, Mbeya, Songwe, Iringa, Njombe na Rukwa. Aidha, TCRA itaendelea kutoa mafunzo kama hayo kwenye Mikoa mingine iliyobaki.

Mafunzo haya pamoja na mambo mengine, yalijikita katika kuwajengea uwezo kuhusu Kanuni za Mawasiliano ya Posta na Kielektroniki (Maudhui ya Redio na Televisheni) za mwaka 2018. Aidha, mafunzo kama haya yaliendeshwa na TCRA mwezi Desemba, 2019 kwa Wasimamizi wa Vituo, Wahariri, Waandishi wa Habari, Watangazaji, Wasimamizi wa vipindi na Waandaaji wa vipindi katika Mikoa ya Iringa, Njombe, Mbeya na Songwe.

47. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuvijengea uwezo vituo vya utangazaji kuhusu namna bora ya kuripoti matukio ya uchaguzi ambapo mafunzo yametolewa kwa washiriki 248. Katika Kanda ya Kaskazini (Mikoa ya Arusha, Kilimanjaro na Tanga) mafunzo yalifanyika tarehe 10-20 Julai, 2019 na kuhusisha wadau 91 ambapo katika Kanda ya Mashariki (Mikoa ya Dar es Salaam, Lindi na Morogoro) mafunzo yalifanyika tarehe 01-12 Oktoba, 2019 na kuhudhuriwa na wadau 72. Aidha, katika Kanda ya Kati (Mikoa ya Dodoma, Tabora, Singida na Kigoma) mafunzo yalifanyika katika Mikoa ya Tabora na Dodoma tarehe 6 na 11 Februari, 2020 mtawalia. Mafunzo yaliyofanyika katika Mikoa ya Tabora na Dodoma yalijumuisha washiriki kutoka katika Mikoa ya Kigoma na Singida ambapo jumla ya washiriki 85 walihudhuria.

48. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha shughuli za utangazaji zinaendeshwa kwa kuzingatia masharti ya leseni, Kamati ya Maudhui ya TCRA ilitembelea jumla ya Vituo vya Utangazaji 68 katika Kanda ya Kati (vituo 17), Kanda ya Mashariki (vituo 30) na katika Kanda ya Kaskazini (vituo 21). Kamati ilibaini kuwepo kwa watendaji katika ngazi ya cheti ambao bado wanafanya kazi katika vituo vingi na ili watahadharisha wamiliki kuhusu sharti la kisheria la wanahabari kuwa na angalau elimu ya Stashahada (Diploma) ifikapo

Desemba, 2021. Aidha, tarehe 20 Novemba, 2019 TCRA ilitoa taarifa kwa vyombo vyote vya habari kuhusu watangazaji wasiokuwa na taaluma ya uandishi wa habari kuanza kufanya maandalizi ya kufikia kiwango cha Stashahada au Shahada katika masuala ya habari.

- 49. *Mheshimiwa Spika***, pamoja na hatua mbalimbali kuchukuliwa dhidi ya ukiukwaji wa maadili, malalamiko ya ukiukwaji wa maadili yanazidi kuongezeka, hivyo kuilazimu Serikali kupitia Kamati ya Maudhui ya TCRA kuchukua hatua za ziada ikiwemo kuimarisha mifumo ya ndani ya ufuatiliaji.

Aidha, Kamati ya Maudhui ilitoa uamuzi wa kupewa onyo pamoja na kulipa faini kwa vituo vitano (5) vinavyotoa huduma za maudhui mtandaoni ambavyo ni Global TV, Lemutuz Online TV, Kwanza Online TV, Millard Ayo Online TV na Watetezi Online TV. Vilevile, TCRA imeendelea kufuatilia watoa huduma za maudhui ya mitandaoni ambao hawajajisajili na kupewa leseni. Jumla ya watoa huduma za maudhui mtandaoni 23 wasio na leseni walifikishwa kwenye vyombo vya Sheria.

3.2.2 SEKTA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI

50. **Mheshimiwa Spika**, Sekta ya Maendeleo ya Utamaduni nchini imekuwa kichocheo cha amani, umoja na utulivu katika kuhimiza uzalendo na utaiifa kwa jamii ya Watanzania kupitia Maktaba Hai ambao ni wazee wa jadi na kimila. Kila mwanajamii wa Taifa hili ameonesha dhahiri na kuuishi utamaduni wa nchi yetu. Hili ni jambo la kujivunia kwa kizazi cha sasa na kijacho.
51. **Mheshimiwa Spika**, Sekta ya Maendeleo ya Utamaduni inahusisha Idara ya Maendeleo ya Utamaduni na Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA).
52. **Mheshimiwa Spika**, majukumu ya Idara ya Maendeleo ya Utamaduni ni pamoja na kuratibu, kuenzi, kuendeleza, kulinda na kuweka kumbukumbu za urithi wa utamaduni ikiwa ni pamoja na historia, mila, desturi, sanaa, lugha, maadili na uzalendo. Katika kipindi hiki, iliandaliwa Rasimu ya Kitabu cha Maadili ya Taifa kitakachotumika kuelimisha jamii kuhusu uzingatiaji wa maadili ya Kitaifa. Wizara inaendelea kukusanya maoni ya wadau ili kuhakikisha kitabu hicho kinakuwa na uwakilishi mpana na stahiki kuhusu maadili, mila na desturi za Taifa letu.

53. Mheshimiwa Spika, katika kuendelea kuhifadhi na kudumisha Utamaduni wa Mtanzania, Wizara imefanya utafiti wa awali wa maktabani wa lugha ambazo zipo katika hatari ya kupotea. Lugha hizo ni Kizaramo, Kisegeju, Kividunda na Kiburunge kutokana na kupungua kwa idadi ya wazungumzaji wa lugha hizo. Hatua kubwa zinazofuata ni kufanya utafiti wa uwandani wa lugha hizo na utafiti katika makabila mengine.

Aidha, kwa kushirikiana na Maofisa Utamaduni wa Mikoa na Wilaya, taarifa kuhusu Himaya za Kichifu kumi na nne zenye maeneo ya kuapisha machifu, ibada za kimila, matambiko, makaburi walipozikwa machifu zilipatikana katika Mikoa ya Geita, Mwanza na Shinyanga. Elimu ya kuyahifadhi maeneo hayo ya kihistoria ilitolewa kupitia viongozi wa maeneo hayo.

54. Mheshimiwa Spika, kufuatia Wizara kukamilisha utafiti katika Himaya ya Chifu Kingalu wa Kinole Morogoro na kubaini utajiri wa urithi wa utamaduni uliopo katika eneo hilo, Wizara imepanga kuendelea na mkakati wa kuyatambua maeneo mengine yote yaliyokuwa chini ya himaya za Viongozi wa jadi (Machifu) kwa lengo la kubaini amali za urithi wa kiutamaduni zilizopo katika maeneo hayo zinazofaa kuendelezwa na kudumishwa ikiwemo historia, mila, desturi, miiko na

maadili kwa manufaa ya kizazi cha sasa na baadaye. Aidha, Wizara imepanga kuandaa historia ya kila eneo la kichifu litakalobainika kwa kulitangaza na kuliwekea mazingira rafiki ili litumike kama eneo la utalii wa kiutamaduni.

Fauka ya hayo, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii inaangalia uwezekano wa kuanzisha au kuwahamasisha wadau kujenga makumbusho ndogondogo katika maeneo yote ya himaya ya machifu ili kuimarisha jitihada za uhifadhi za urithi wa kiutamaduni unaopatikana katika himaya hizo, ikiwemo kuweka bayana vifaa vya kijadi vya kila eneo la machifu kwa kuvitolea ufafanuzi wa matumizi yake kwa jamii na kutoa elimu ya uhifadhi wake kwa vizazi vijavyo.

55. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha historia ya ukombozi wa Taifa letu inafahamika vizuri kwa Watanzania wote hususan Vijana, Wizara imeamua kufanya utafiti wa kina katika maeneo yote nchini ambayo yalitoa mchango mkubwa katika harakati za kulikomboa Taifa letu kutoka katika minyororo ya utumwa wa kikoloni. Hii inatokana na ukweli kwamba taarifa nyingi za historia ya ukombozi kwa nchi yetu zimeandikwa na wageni tena kwa kupotoshwa. Nitumie nafasi hii kuwapongeza viongozi,

watafiti wa historia na wadau wa historia wa Mkoa wa Singida kwa kuchukua hatua kuthibitisha historia ya mpigania uhuru wa kike wa Mkoa wa Singida Bibi. Letri Kidanka maarufu kama Liti, aliyetumia ncha ya mkuki kama kiti chake na sayansi ya nyuki kupambana na wakoloni wa Kijerumani. Aidha, taarifa nyingine za kihistoria na michango iliyotolewa katika kupigania uhuru hazijaandikwa mahali popote licha ya kuwa na umuhimu mkubwa katika Urithi wa Historia ya Ukombozi wa Taifa letu mfano michango ya baadhi ya machifu walioshiriki bega kwa bega kuikomboa nchi umesahaulika au kutotambuliwa kabisa.

Wizara inaendelea kuandaa orodha ya maeneo yote yaliyotumika katika harakati za kupigania uhuru yale ambayo hayakuandikwa na yale yaliyoandikwa. Aidha, mbali na fuvu la kichwa cha Chifu Mkwawa ambalo lilisharudishwa nchini mwaka 1954, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki na Wizara ya Maliasili na Utalii itaendelea kufuatilia urejeshwaji wa mafuvu ya machifu wengine katika nchi mbalimbali za Ulaya kwa lengo la kuhifadhi historia ya nchi yetu kwa faida ya vizazi vijavyo.

- 56. Mheshimiwa Spika,** Tathmini ya Sera ya Utamaduni ya mwaka 1997 iliyokuwa ikifanywa na Chuo Kikuu cha Dar es Salaam ilikamilika na hatua inayofuata ni kufanya mapitio ya Sera kwa kuzingatia masuala yaliyoibuliwa katika tathmini ikiwemo changamoto zilizojitokeza katika kipindi cha takriban miaka 23 ya utekelezaji wake na masuala mapya ya kuzingatiwa hasa ukuaji wa kasi wa Sekta za Sanaa na Filamu katika uchumi wa nchi.
- 57. Mheshimiwa Spika,** katika kutekeleza maelekezo ya Mheshimwa Waziri Mkuu, zoezi la kuhuisha Mfuko wa Maendeleo ya Utamaduni na Sanaa liliendelea kufanyika ambapo fedha za kuanzisha Mfuko huo zimetengwa katika Bajeti ya Mwaka 2020/21. Mfuko huu ambao unatokana na maoni ya wadau, utaimarisha juhudi za Serikali za kuendeleza Sekta za Utamaduni na Sanaa nchini.
- 58. Mheshimiwa Spika,** kwa kushirikiana na UNESCO na Tume ya UNESCO Tanzania, Wizara imeandaa taarifa ya kitaifa ya utekelezaji wa Mkataba wa UNESCO wa mwaka 2005 unaohusu Kulindwa na Kuendelezwa kwa Uanuwai wa Kujielezea Kiutamaduni (*Convention on Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expression, 2005*). Aidha, taarifa hiyo,

imewasilishwa UNESCO Makao Makuu mwezi Machi, 2020 kwa ajili ya kuwasilishwa kwenye taarifa ya Kimataifa ya Uchumi ambayo huandaliwa na shirika hili. Taarifa ya Kimataifa ya Uchumi hutolewa kila baada ya miaka minne (4), hivyo taarifa hiyo inatarajiwa kutolewa tena mwaka 2023. Aidha, Wizara imeandaa na kusaini hati ya makubaliano ya ushirikiano wa masuala ya utamaduni na sanaa kwa nchi za Namibia na Malawi mwaka 2019 na mikakati ya utekelezaji inaandaliwa.

59. *Mheshimiwa Spika*, ili kubidhaisha Kiswahili nje ya nchi, kulifanyika vikao mbalimbali baina ya Wizara yangu, Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa lengo la kuandaa miongozo ya ufundishaji Kiswahili kwa Wageni na kubainisha mahitaji ya uandaaji wa mitaala ya kufundishia Kiswahili katika nchi za kigeni. Aidha, Andiko la kujenga hoja kwa nchi Wanachama wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) ya kuridhia lugha ya Kiswahili kuwa miongoni mwa lugha rasmi za SADC liliandaliwa na lugha hiyo iliridhiwa kuwa miongoni mwa lugha rasmi za SADC katika Mkutano wa Wakuu wa Nchi wa Jumuiya hiyo uliofanyika Jijini Dar es Salaam mwezi Agosti, 2019.

60. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuratibu utekelezaji wa Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika, jukumu ambalo nchi yetu ilipewa mwaka 2011 kutokana na kuwa kiongozi, ngome na kinara wa kuongoza mapambano ya harakati za kulikomboa Bara la Afrika hususan katika Ukanda wa Kusini mwa Afrika. Hati Miliki ya eneo la kujenga Kituo cha Kikanda cha Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika lililopo Bunju 'B' Manispaa ya Kinondoni imepatikana. Majukumu mengine yaliyotekelezwa ni kukamilika kwa Makala Bainifu kuhusu utungwaji wa Sheria ya Kuhifadhi na Kulinda Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika uliopo Tanzania, kuendelea na ukarabati wa majengo yaliyokuwa yakitumika na iliyokuwa Kamati ya Ukombozi ya OAU na kushiriki katika maandalizi ya Mkutano wa Wakuu wa Nchi na Serikali wa Jumuiya ya Maendeleo Kusini mwa Afrika (SADC) kwa kufanya maonesho yenye maudhui ya *"Mchango wa Hayati Baba wa Taifa Mwalimu Nyerere katika Kuongoza Harakati za Ukombozi wa Bara la Afrika"*.

61. Mheshimiwa Spika, Wizara iliongoza mchakato mzima wa kutafuta muwafaka wa mgogoro kati ya Chuo cha Ufundi Arusha na Wazee wa Kimila wa Kabila la Maasai kuhusu eneo lililokuwa na mgogoro la Oretiti Longaik mkoani Arusha. Mgogoro huu ambao umedumu tangu mwaka 1970, (takriban

miaka 49 iliyopita) umetatuliwa kwa chuo kupunguza sehemu ya ardhi yake ili kuongeza nafasi kwa viongozi wa kimila wa Kimaasai ili waweze kuendesha shughuli mbalimbali za kimila katika eneo hilo.

Eneo hili limekuwa likitumiwa na Jamii ya Kimaasai ya Afrika Mashariki kama kitovu cha shughuli mbalimbali za kijadi kuanzia karne ya kumi na nane yamkini kuanzia mwaka 1887 kwa maelezo ya kihistoria kwa masuala mbalimbali ya kimila na kijadi. Baadhi ya shughuli za kijadi ambazo zimekuwa zikifanyika katika eneo hili ni mikutano, vikao na matamasha mbalimbali ya kijadi ya mila na desturi. Lengo la shughuli hizo ni kutoa elimu kuhusu maadili na miiko ya kijamii; kutatua migogoro ya ndoa na ardhi; kuvunja vyungu ikiwa ni ishara ya kulaani wanaodhulumu wengine; kujenga moyo wa upendo, umoja na ushirikiano; kufanya tohara kwa vijana wa kiume na kufanya ibada za matambiko kwa ajili ya majanga yanayoikabili jamii kama vile ukame, njaa na magonjwa.

3.2.2.1 BARAZA LA KISWAHILI LA TAIFA (BAKITA)

62. *Mheshimiwa Spika*, Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA) lilianzishwa kwa Sheria ya Bunge Na. 27 ya mwaka 1967 iliyorekebishwa mwaka 1983, pamoja na marekebisho madogo

ya mwaka 2016. Kwa mujibu wa Sheria hiyo, Baraza ndilo mratibu na msimamizi wa matumizi na maendeleo ya Lugha ya Kiswahili nchini na kufuatilia maendeleo yake nje ya nchi.

63. Mheshimiwa Spika, BAKITA iliendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuendeleza na kubidhaisha Kiswahili ndani na nje ya nchi kama ifuatavyo:

a) Kutambua na kuwaingiza wataalamu 1,327 katika Kanzidata ya Kitaifa ya wataalamu wa Kiswahili. Miongoni mwa wataalamu waliotambuliwa, 1,185 wana shahada ya kwanza sawa na asilimia 89%, shahada ya umahiri ni 118 sawa na asilimia 8.89, stahada ya uzamili (PGD) ni 14 sawa na asilimia 1.05 na shahada ya uzamivu ni 10 sawa na asilimia 0.75. Aidha, kati ya wataalamu waliotambuliwa na kukamilisha mahitaji yote ya utambuzi wanaume ni 564 sawa na asilimia 48.5 na wanawake ni 599 sawa na asilimia 51.5;

b) Kuandaa na kurusha hewani jumla ya vipindi 678 kupitia redio na televisheni mbalimbali za ndani na nje ya nchi. Vipindi hivi vilivyorushwa hewani kupitia TBC₁, TBC_{Taifa}, Radio One, Clouds FM, Kiss FM, Idhaa ya Kiswahili ya Redio ya

Umoja wa Mataifa na Dar 24 vilihusisha mada mbalimbali za sarufi na fasihi ya Kiswahili ikiwemo Matumizi ya Kiswahili katika Nchi mbalimbali za Afrika na Nje ya Afrika, Ufundishaji wa Lugha Kupitia Mitandao ya Kijamii, Matumizi ya Lugha ya Kiswahili kwa Waandishi wa Habari, Matumizi ya Kiswahili katika Maonesho ya Biashara, Dhima ya Misemo katika Kukuza Lugha, na Mchango wa Lugha za Mitaani katika Kukuza Msamiati wa Lugha ya Kiswahili;

- c) Kusajili vituo 10 vya kufundisha Kiswahili kwa wageni. Vituo vilivyosajiliwa ni Swahili Dar Language School - (Dar es Salaam), Training Centre for Development Cooperation Usa River Arusha Tanzania (TCDC) - (Arusha), South Africa Fellowship of Churches - (Afrika Kusini), Peace Corps Tanzania - (Morogoro), Learn Swahili - (Dar es Salaam), Insiders Language Centre - (Dar es Salaam), Kiswahili na Utamaduni (KIU) - (Dar es Salaam), Lilinga Kiswahili Centre - (Iringa), Kiswahili Hub - (Dar es Salaam), na Kituo cha Kiswahili Italia. Vilevile, Baraza lilitambua na kusajili Chama cha Wanafunzi na Wahitimu wa Kiswahili wa Vyuo Vikuu na vya Kati Tanzania (CHAWAKITA).

- d) Kutoa mafunzo ya kuimarisha stadi za kufundisha Kiswahili kwa wageni kwa wataalamu 226. Mafunzo yalitolewa katika Mikoa ya Dar es Salaam (wataalamu 122 kwa awamu tano), Mwanza (wataalamu 45 kwa awamu moja), Arusha (wataalamu 27 kwa awamu moja) na Dodoma (wataalamu 22 kwa awamu moja);
- e) Kuendesha semina saba (7) za matumizi bora ya Kiswahili kwa waandishi na watangazaji wa TBC1 (38), TBC_{Taifa} (30) na ITV (45) katika jiji la Dar es Salaam pamoja na Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya-MUST (6). Aidha, semina ilitolewa kwa waandishi wa Uhuru Media Group (14), Dodoma FM Radio (12) na A-FM Dodoma (13);
- f) Kukamilisha uandaaji wa Kamusi Kibindo mbili ambazo ni Kiswahili – Kiingereza – Kiarabu na Kiswahili – Kiingereza – Luganda. Aidha, Kamusi ya Kiswahili– Kiingereza–Kireno na Kiswahili – Kiingereza – Kifaransa ziko katika hatua za mwisho za uhariri;
- g) Ili kuendana na kasi ya kuhitajika kwa Kiswahili katika nchi za SADC na kwingineko duniani, BAKITA imeandaa rasimu ya Mwongozo wa Kufundisha

Kiswahili kwa Wageni. Hatua inayofuata ni kushirikisha wadau ili kuboresha mwongozo huo; na

h) Kukamilisha maandalizi ya awali ya Kituo cha Kufundisha Kiswahili kwa Wageni kilichopo kwenye Makao Makuu ya Baraza jijini Dar es Salaam. Kituo hiki kitatoa mafunzo ya ngazi ya awali na kati kwa wageni.

64. *Mheshimiwa Spika*, Baraza liliendelea kutoa huduma ya tafsiri kwa nyaraka mbalimbali ambapo nyaraka kubwa 24 na kazi ndogondogo 530 zilifanyiwa tafsiri. Aidha, Baraza lilithibitisha tafsiri 2,762 zilizofanywa na mawakala wake na kutoa ithibati kwa miswada 34 ya vitabu. Miongoni mwa vitabu hivyo vya kiada ni viwili ambavyo ni Kiswahili - Kitabu cha Mwanafunzi – Darasa la 3 na Kiswahili - Kitabu cha Mwanafunzi – Darasa la 4.

Aidha, vitabu 29 vya marejeo vilipewa ithibati. Vitabu hivyo ni Mjue Dkt. John Pombe Magufuli, Mnyama Mzuri kupita Wote, Reba Atamani Aiskrimu Dawa, Kofia, Kuku Watoto, Siku ya Kuzaliwa, Simba na Ngiri, Uwanja wa Langutani, Tunakwenda Wapi, Kuhesabu Wanyama, Diwani ya Gambiwa, Mpelelezi Kinyago, Jamila wa Kamali, Hapo Zamani, Ndoto ya Upendo na Soso. Pia, vitabu vingine

vilivyopewa ithibati ni Supu ya Elimu, Saketi ya Kirekebu, Shahada Yangu, Ni Chakula Gani Leo?, Hazina ya Kiswahili, Busara Haikinai, Nyota Yako, Mbwa Mwitw Kwenye Ngozi ya Kondoo, Mwanambuzi Mwekundu, Ufahamu Mkoa wa Kagera, Kilimo, Kamusi ya Kiswahili –Kichina, Jeneza Bandia na Mtutu. Vilevile, Baraza lilikusanya matini za maneno 500,000 kwa ajili ya kongoo la Kiswahili.

3.2.3 SEKTA YA MAENDELEO YA SANAA

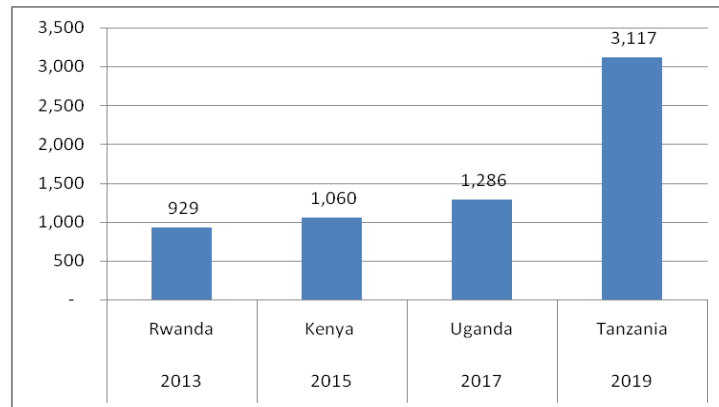
- 65. *Mheshimiwa Spika***, majukumu ya Sekta hii ni pamoja na kusimamia maendeleo ya shughuli za sanaa, filamu na ubunifu nchini. Aidha, Sekta hii inahusisha Idara ya Maendeleo ya Sanaa, Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA), Bodi ya Filamu Tanzania na Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa).

- 66. *Mheshimiwa Spika***, Mwaka 2017 Tanzania ilipewa dhamana ya kuwa mwenyeji wa Tamasha la Nne la Sanaa na Utamaduni la Jumuiya ya Afrika Mashariki (JAMAFEST) kwa mwaka 2019. Malengo ya Tamasha hili ni kutoa jukwaa la kuonesha Utamaduni kama msukumo madhubuti wa utangamano na maendeleo ya kikanda; kuwaleta pamoja wataalamu na wasimamizi wa sekta za Sanaa na Utamaduni ili kuenzi na kuendeleza utajiri wa urithi anuwai wa utamaduni wa Afrika

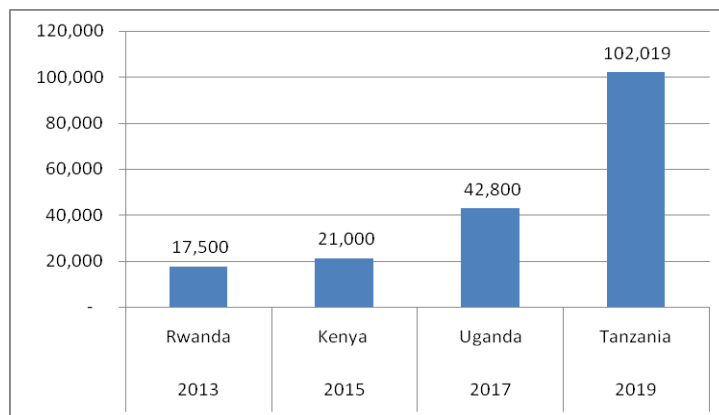
Mashariki; kutoa fursa ya majadiliano ya kitaaluma baina ya wananchi wa Afrika Mashariki; kuchochea ukuaji wa uchumi kwa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki kupitia ukuzaji wa sekta za ubunifu na utamaduni; na kutumia Utamaduni na ubunifu kama nyenzo ya kuenzi na kukuza utambulisho wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.

67. *Mheshimiwa Spika*, Wizara iliratibu Tamasha hilo lililofanyika nchini tarehe 21 - 28 Septemba, 2019 katika Uwanja vya Taifa, Jijini Dar es Salaam. Tamasha lilifunguliwa na Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan na liliongozwa na kauli mbiu “*Uanuai wa Kiutamaduni: Msingi wa Utangamano wa Kikanda, Maendeleo ya Kiuchumi na Kushamiri kwa Utalii*”. Tamasha hilo ambalo lilishirikisha watendaji wa sanaa na utamaduni 3,117 kutoka nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (isipokuwa Sudani Kusini) pamoja na Kisiwa cha Mayote (baada ya kuwasilisha maombi), lilihudhuriwa na watu 102,019. Idadi hii ya washiriki na mahudhurio ni kubwa ikilinganishwa na katika nchi nyingine wanachama, hivyo kutoa fursa kubwa kwa nchi yetu kuonesha na kutangaza utamaduni wake na wadau wa kazi za Sanaa kutangaza na kuuza bidhaa zao na kujenga mitandao ya kibiashara.

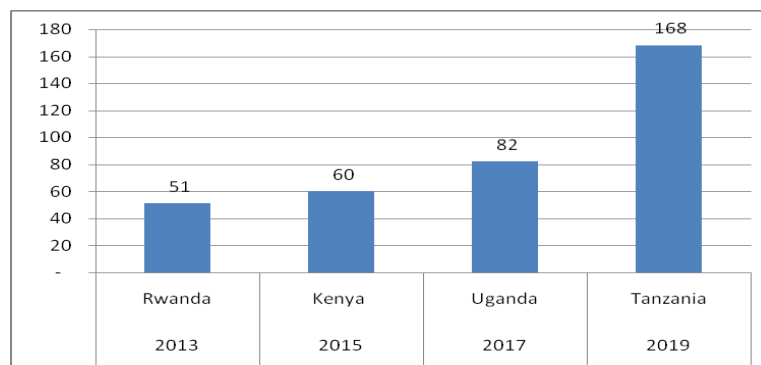
Kielelezo Na. 4: Idadi ya Washiriki Tangu Tamasha la Jamafest Lilipoanza Mwaka 2013

Kielelezo Na. 5: Mahudhurio katika Tamasha Tangu Lilipoanza Mwaka 2013

Kielelezo Na. 6: Idadi ya Maonesho ya Jukwaani Tangu Kuanza kwa Tamasha Mwaka 2013

68. *Mheshimiwa Spika*, Tamasha hili lilihusisha shughuli mbalimbali za Sanaa na Utamaduni ambazo ni matembezi ya kiutamaduni, maonesho ya kiutamaduni, maonesho ya bidhaa za sanaa, masoko ya bidhaa za kitamaduni na ugunduzi, midahalo na warsha, michezo ya watoto, uoneshaji wa Filamu, michezo ya jadi, maonesho ya vyakula vya asili, ziara, tuzo na utalii pamoja na maonesho ya mavazi na ulimbwende. Tamasha lilitoa pia fursa ya majadiliano ya kitaaluma ambapo mada sita (6) ziliwasilishwa na waendesha mijadala sita (6) kutoka kila nchi mwanachama.

69. *Mheshimiwa Spika*, Tamasha pia lilitoa tuzo kwa washindi wa sanaa za maonesho, sanaa za ufundi, muziki, mwandishi bora wa habari za utamaduni na sanaa, insha, filamu na makala za filamu zilizowasilishwa na nchi wanachama. Tuzo zilizoandaliwa ni zenye taswira ya *Zinjanthropus* ili kuendelea kutangaza vivutio mbalimbali vya nchi yetu katika Jumuiya ya Afrika Mashariki na duniani. Aidha, kwa kuwa maudhui na shughuli za Tamasha hili yalishabihiana na Tamasha la Urithi (*Urithi Festival*) iliamuliwa wiki ya kwanza ya Tamasha la JAMAFEST iunganishwe na Tamasha la Urithi linaloratibiwa na Wizara ya Maliasili na Utalii. JAMAFEST ilifungwa na Makamu wa Pili wa

Rais wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar Mhe. Balozi Seif Ali Idd.

- 70. *Mheshimiwa Spika***, tayari tathmini ya Tamasha la JAMAFEST imefanyika kwa kushirikisha nchi wanachama ambapo Tamasha la Tanzania limepata asilimia 96.2 kwa ufanisi ikilinganishwa na Matamasha yaliyotangulia. Wizara inaishukuru Serikali kwa kuwezesha Tamasha hili na kutimiza wajibu wake katika Jumuiya. Aidha, Wizara inawashukuru wadau mbalimbali waliojitokeza kufadhili/kudhamini Tamasha hili ikiwemo Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii (NSSF), Kampuni ya Multichoice Tanzania na Kampuni ya CocaCola Kwanza.

Kwa kuwa Serikali itakuwa ikiendesha Tamasha la Kitaifa lenye mfanano wa JAMAFEST, na pia nchi yetu kushiriki katika matamasha yajayo ya JAMAFEST likiwemo la mwaka 2021 nchini Burundi, natoa wito kwa wadau kushirikiana kikamilifu na Wizara yangu ili kutumia fursa hii na kuendelea kubakia kileleni.

- 71. *Mheshimiwa Spika***, katika hatua ya kuenzi sanaa zetu, Wizara ilishirikiana na wadau katika kuendesha Matamasha mbalimbali ya Sanaa ikiwemo Tamasha la Bulabo Bujora, Majimaji Selebuka, Tulia *Cultural and Traditional Dance Festival*, Tamasha la Nyasa

na Tamasha la Muziki wa *Cigogo* ambalo hufanyika kila mwaka Wilayani Chamwino. Matamasha haya yanalenga kuhifadhi, kukuza, kuenzi na kutangaza sanaa, utamaduni na muziki wa asili Kitaifa na Kimataifa. Aidha, Vikundi vitatu vya Ngoma za asili kutoka Dodoma, Dar es Salaam, Arusha na Zanzibar na wajasiriamali wa kazi za mikono viliratibiwa na kushiriki katika mkutano Mkuu wa 39 wa SADC. Vilevile, wasanii 350 wa fani za sanaa za maonesho na Muziki walishiriki kwa kuonesha kazi zao katika mkutano huo.

72. *Mheshimiwa Spika*, itakumbukwa Serikali katika kutambua thamani ya kazi za sanaa, iliweka mazingira wezeshi na endelevu kwa wasanii wa Tanzania kuzalisha kazi zao na kutoa fursa endelevu kwa vijana na makundi maalumu wakiwemo watu wenye ulemavu kwa kutoa maeneo mahususi ya kufanya shughuli zao za Sanaa tangu miaka ya 1972. Aidha, itakumbukwa Baba wa Taifa Mwl. Julius Nyerere alitoa eneo katikati ya jiji la Dar es salaam mtaa wa Ohio kiwanja Na. 2366/49 chenye hati Na. 186056/34 ya umiliki wa miaka 99 kwa Wasanii waliokuwa wakifanya kazi zao katika Nyumba ya Sanaa katika mtaa wa Mansfield tangu mwaka 1972 na kuhamishiwa katika kiwanja hicho kipya baada ya ujenzi wa jengo la Nyumba ya Sanaa kukamilika. Jengo hilo ambalo eneo lake

lililotolewa na Serikali lilizinduliwa na Mwl. Julius Nyerere mwenyewe tarehe 17/10/1983.

- 73. *Mheshimiwa Spika***, katika uendeshaji wa Nyumba ya Sanaa kumekuwa na mgogoro wa muda mrefu takriban miaka 20 ambao umechangiwa na sababu mbalimbali. Wizara inakamilisha uchunguzi wa awali kuhusu suala hili ili kuhakikisha haki inatendeka.
- 74. *Mheshimiwa Spika***, Wizara iliratibu ushiriki wa vikundi vya burudani na hamasa katika Maadhimisho ya Sherehe za Miaka 58 ya Uhuru na Miaka 57 ya Jamhuri kwa Mwaka 2019 yaliyoadhimishwa Jijini Mwanza, tarehe 09 Desemba, 2019. Kikundi cha ngoma za asili cha Mang'ombega kutoka Wilaya ya Magu na Kwimba, vikundi vya ngoma vya Nyakitale kutoka Tarime Mkoani Mara, Buyegu na Mwanalyeko kutoka Wilaya ya Magu na vikundi vya Bujora na Chapa Kazi kutoka Mwanza vilishiriki katika maadhimisho hayo. Wadau wengine wa sanaa na burudani walioratibiwa katika maadhimisho hayo ni Bendi ya Muziki ya TOT kutoka Dar es Salaam, kwaya ya AICT - Makongoro kutoka Mwanza, Kikundi cha Kakau Band kutoka Kagera na Msanii wa kizazi kipya Harmonize.
- 75. *Mheshimiwa Spika***, kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii, Wizara iliratibu na kuendesha Tamasha la Urithi (*Urithi*

Festival) katika Mikoa 12 ya Tanzania Bara na Zanzibar ambapo kilele cha Tamasha hilo kilikuwa tarehe 31 Oktoba – 02 Novemba, 2019. Tamasha lilishirikisha mashindano, ziara za kiutalii na kiutamaduni na shughuli mbalimbali kwa Mikoa husika ikiwemo maonesho na mashindano ya mitumbwi, mbio za baiskeli, kwaya, kazi za mikono za ubunifu, ngoma na vyakula vya jadi ambapo zawadi mbalimbali zilitolewa kwa washindi zikiwemo fedha taslimu, ngao, vifaa vya muziki, pikipiki na gari aina ya Suzuki Carry (Kirikuu). Aidha, liliandaliwa tamasha la kumbukizi la wasanii na wanamichezo nyota ambapo nishani na vyeti vilitolewa kwa nyota hao wa zamani kutokana na mchango wao katika jamii.

76. Mheshimiwa Spika, itakumbukwa kuwa mwaka 2015, wakati wa Mkutano wa 35 wa Wakuu wa Nchi na Serikali za SADC uliofanyika Jijini Harare, Zimbabwe lilitolewa wazo na Rais wa zamani wa nchi hiyo Hayati Robert Mugabe, la ujenzi wa Sanamu ya Mwalimu Julius Kambarage Nyerere kwa kutumia malighafi ya shaba nyeusi (*bronze statue*) katika viwanja vya jengo la Amani na Ulinzi la Julius Nyerere lililopo Makao Makuu ya Umoja wa Afrika Jijini Addis Ababa, Ethiopia. Wazo hili lililenga kutambua na kuenzi mchango wa waanzilishi wa SADC katika kulikomboa Bara la Afrika, hususan mchango wa Mwalimu Nyerere katika

kuyakomboa Mataifa yaliyo kusini mwa Bara hili. Jukumu la kusimamia mradi huu, kutoa msanii atakayetengeneza Sanamu hiyo, vigezo vya Sanamu na upatikanaji wa Meneja Mradi atayesimamia Mradi huo yalikabidhiwa kwa Tanzania. Tayari majukumu hayo yametokelezwa kwa kushirikiana na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki.

Hata hivyo, kulingana na uhalisia wa kazi yenyewe, Tanzania haikuweza kupata msanii kutokana na kutokuwepo kwa nyenzo za utengenezaji wa Sanamu za aina hiyo kwa kutumia shaba nyeusi. Hivyo, ililazimu zabuni ya kumpata msanii/kampuni ya kutengeneza sanamu hiyo kutangazwa kwa tenda ya wazi ya kimataifa kupitia tovuti ya SADC kwa nchi wanachama. Hatua za utoaji wa zabuni zinaendelea na ujenzi wa Sanamu unatarajiwa kuanza ndani ya mwaka 2019/2020.

77. Mheshimiwa Spika, katika kutatua migogoro iliyogubika Sekta ya Sanaa kwa muda mrefu na kuwanyima wasanii haki ya kuyatumia maeneo yao kujipatia kipato, Wizara yangu imeshautafutia ufumbuzi mgogoro wa umiliki wa eneo la Mwenge kati ya wachonga vinyago na wafanyabiashara wa vinyago uliodumu kwa zaidi ya miaka 33. Uamuzi wa Serikali ni kulikabidhi eneo hilo kwa Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA) ili litumike kwa faida ya

makundi yote mawili. Kinachosubiriwa ni mamlaka husika kukabidhi hati ya eneo hilo kwa BASATA.

78. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza maelekezo ya Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya kuhakikisha vyombo vinavyohusu haki, maslahi na upatikanaji wa huduma kwa wasanii vinawekwa chini ya Wizara yenye dhamana ya moja kwa moja na wadau husika, Wizara yangu kwa kushirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara imelifanyia kazi suala la kuhamisha Chama cha Hakimiliki (COSOTA) kuja Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo. Hatua iliyofikiwa ni kukamilisha andiko la pamoja kwa ajili ya kuwasilishwa kwa mamlaka za uamuzi.

79. Mheshimiwa Spika, halikadhalika, zoezi la kuhakikisha vyombo vinavyohusu haki, maslahi na upatikanaji wa huduma kwa wasanii vinakuwa chini ya mwamvuli mmoja ili kuwaondolea usumbufu, gharama na hata upotevu wa stahili zao, limefikia hatua nzuri ambapo Wizara kwa kushirikiana na wadau imekamilisha rasimu ya Andiko. Hatua inayofuata ni kuandaa Waraka wa Baraza la Mawaziri.

80. *Mheshimiwa Spika*, katika ukusanyaji wa taarifa za wasanii mashuhuri wa Tanzania ambao walifanya maonesho mbalimbali nje ya nchi yakiwemo maonesho yajulikanayo kama Expo70 nchini Japan, Wizara yangu imeiomba Serikali ya Japan kupitia Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kupatiwa nakala za picha jongevu za maonesho ya wasanii wetu wakiwemo wanamuziki Mbarak Mwishehe na Morris Nyunyusa nchini humo kwa ajili ya kuzihifadhi na kuzitumia kwa ajili ya faida ya wasanii hao na vizazi vyao. Dhamira ya Wizara yangu ni kuhakikisha kazi zote zilizoshirikisha wasanii nguli akiwemo Mzee wetu Rashid Mfaume Kawawa ambaye kazi zake zipo Afrika Kusini na Uingereza zinapatikana na kuhifadhiwa. Aidha, Wizara inafuatilia kazi za Bendi ya Cuban Marimba nchini Cuba chini ya uongozi wa msanii galacha Juma Kilaza aliyepeperusha vizuri bendera ya nchi yetu.

3.2.3.1 BARAZA LA SANAA LA TAIFA (BASATA)

81. *Mheshimiwa Spika*, majukumu ya BASATA ni pamoja na kuendeleza kazi za sanaa nchini, kutoa ushauri na utaalamu wa kiufundi kwa wasanii na wadau wa sanaa, kuishauri Serikali kuhusu masuala yanayohusu maendeleo ya sanaa nchini na kuratibu na kusimamia maonesho, mashindano,

matamasha, makongamano na warsha mbalimbali zinazohusu kazi za sanaa.

82. *Mheshimiwa Spika,* ili kuhakikisha kunakuwa na kazi bora za muziki zinazokidhi mahitaji ya soko, Baraza husajili na kuhakiki maudhui ya kazi zote za muziki nchini ambapo hadi Machi, 2020 jumla ya kazi za muziki 2,625 zilihakikiwa. Aidha, katika kipindi cha Julai 2019 hadi Machi 2020, BASATA ilihakiki maudhui ya kazi za muziki 173 na kutoa ithibati ili zitumike.

Vilevile, katika kutekeleza jukumu la kutoa ushauri kwa wadau wa sanaa, jumla ya wadau 102,080 walipewa ushauri hadi Machi, 2020 ambapo kwa kipindi cha Julai 2019 hadi Machi, 2020 Baraza limetoa ushauri kwa wasanii na wadau 2,958 kutoka maeneo mbalimbali nchini. Ushauri hutolewa katika maeneo ya upatikanaji wa masoko ya kazi za sanaa, uendeshaji wa matukio, utafutaji fedha kwa vikundi na taasisi pamoja na masuala ya sheria, maadili, usajili na vibali.

83. *Mheshimiwa Spika,* katika kuhakikisha Sanaa ya Tanzania inatangazwa nje ya nchi na pia kuwawezesha wasanii wetu kupata uzoefu na kuimarisha kazi zao, Baraza limetoa jumla ya vibali 1,620 kwa wasanii wa Tanzania kwenda nje ya nchi kufanya shughuli za sanaa hadi Machi, 2020. Aidha, katika kipindi cha

Julai, 2019 hadi Machi, 2020 vibali vilivyotolewa na Baraza kwa muktadha huo ni 135. Vilevile, Baraza limetoa jumla ya vibali 527 kwa wadau kuingiza wasanii kufanya shughuli za sanaa nchini ili kujifunza sanaa ya Tanzania ambapo vibali 25 vimetolewa katika kipindi cha Julai 2019 hadi Machi, 2020. Pia, Baraza kwa kushirikiana na ubalozi wa India nchini, lilipeleka kikundi cha sanaa cha Lumumba Theatre Group kushiriki katika Tamasha la 34 la Kimataifa la kazi za Sanaa lililofanyika Surajkund nchini India. Takribani watazamaji zaidi ya 1,000,000 walilifuatilia tamasha hili.

- 84. *Mheshimiwa Spika***, ili kupata uzoefu katika usimamizi na uratibu wa shughuli za sanaa, Baraza lilifanya ziara katika Baraza la Sanaa, Sensa ya Filamu na Utamaduni (BASSFU) Zanzibar kupata uelewa juu ya masuala mbalimbali ya usimamizi na uendelezaji wa Sekta ya Sanaa kwa upande wa Zanzibar ikiwa ni pamoja na masuala ya usajili, utoaji wa vibali kwa wadau, uratibu wa matukio na maonyesho ya Sanaa.

Aidha, ziara hii ililenga kupata uzoefu kuhusiana na kuunganishwa kwa Baraza la Sanaa la Zanzibar (BASAZA) na Bodi ya Ukaguzi ya Filamu ya Zanzibar, ikiwa ni sehemu ya kuunga mkono juhudi za Serikali katika uunganishaji wa Mamlaka zote

zinazosimamia Sekta ya Sanaa nchini kwa lengo la kutoa huduma bora na zenye gharama nafuu kwa wadau.

85. Mheshimiwa Spika, Baraza liliendelea kuchukua hatua za kuhamasisha sanaa mashuleni kwa kutoa Tuzo kwa wanafunzi wa Shule za Sekondari waliofanya vizuri katika mitihani ya kumaliza masomo ya Sanaa ya Muziki, Sanaa za Ufundi (*Fine Arts*) na Maonesho kwa mwaka wa masomo wa 2017 na 2018. Jumla ya wanafunzi 18 wamepewa Tuzo katika shule za Sekondari zifuatazo; Edmund Rice Sinon (Arusha); Alpha James na Mvuhwa (Morogoro); Bukoba Sekondari, Piece, na Murugwanza (Kagera); na Shule ya Sekondari ya Mbeya (Mbeya). Aidha, Baraza lilitoa vyeti kwa shule na walimu wa masomo ya Sanaa kutoka katika shule hizi.

Vilevile, kwa kuzingatia ubunifu uliotukuka, wasanii wa Tanzania wameweza kuipeperusha vyema bendera ya nchi yetu nje ya nchi na hivyo kulitangaza vyema Taifa letu. Baadhi ya wasanii hao ni Nasibu Abdul (Diamond Platnamuz), Alli Salehe Kiba (Ali Kiba), Rajabu Abdul Kahal (Harmonize), Vanessa Mdee, Omary Nyembo (Ommy Dimpoz), Ali Darasa Mahamati (Darasa) Raymond Shaban Mwakyusa (Rayvanny) na wasanii wanoshiriki Tamthilia za Sarafu, HUBA kapuni na vichekesho vya Kitim.

Wengine ni kikundi cha ngoma za asili cha Lumumba Theatre, Wabunifu Asia Idarus, Mustafa Hassanali, Martin Kadinda, Miriam Odemba, Flaviana Matata, Herieth Paul, Ally Rehmntula, Happiness Magesa na Miss Tanzania 2019, Bi. Sylvia Sebastian Bebwa.

- 86. *Mheshimiwa Spika***, napenda kutumia nafasi hii kuwapongeza sana wasanii hawa na kuwaasa wasanii wengine kuongeza kasi na ubunifu katika kazi zao ili zivutie masoko ya ndani na nje ya nchi.

3.2.3.2 BODI YA FILAMU TANZANIA

- 87. *Mheshimiwa Spika***, Majukumu ya Bodi ya Filamu ni pamoja na kusimamia utayarishaji wa picha jongevu na michezo ya kuigiza; kuhakiki na kupanga madaraja katika picha jongevu na michezo ya kuigiza na kusimamia usambazaji na uoneshaji wa kazi hizo. Aidha, Bodi hiyo ina majukumu ya kutoa ithibati kwa miundombinu, kampuni na wadau wa filamu na michezo ya kuigiza pamoja na kusimamia maendeleo ya Sekta ya Filamu na Michezo ya Kuigiza nchini.

- 88. *Mheshimiwa Spika***, Bodi ya Filamu iliendelea kusimamia utayarishaji wa filamu, kuhakiki, kupanga katika madaraja, kutoa vibali na leseni kwa kazi na miundombinu mbalimbali ya filamu. Katika kipindi cha

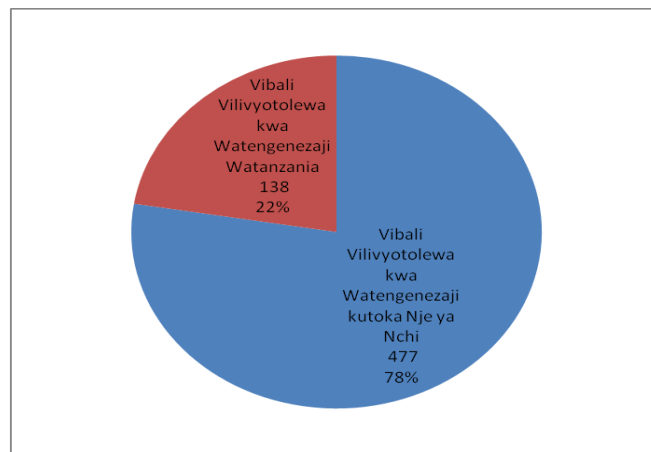
mwaka 2016/17 hadi Machi, 2020 jumla ya vibali 615 vilitolewa ambapo kwa watengenezaji wa ndani ni 138 na wa nje ni 477. Aidha, katika kipindi cha Julai, 2019 hadi Machi, 2020 vibali 108 vilitolewa ikiwa ni asilimia 60 ya vibali vilivyopangwa kutolewa katika mwaka 2019/20 ambavyo ni 180. Kati ya vibali hivyo, 84 vilitolewa kwa watengenezaji kutoka nje ya nchi na vibali 24 kwa watengenezaji Watanzania.

89. *Mheshimiwa Spika*, jumla ya filamu 3,503 zilihakikiwa, kupangwa katika madaraja na kupewa vibali katika kipindi cha mwaka 2016/17 hadi 2019/20 ambapo filamu 2,986 ni za Kitanzania na filamu 517 kutoka nje ya nchi. Aidha, katika mwaka 2019/20 filamu 805 ikiwa ni asilimia 81 ya lengo la mwaka la filamu 1,000 zilihakikiwa, kupangwa katika madaraja na kupewa vibali. Kati ya filamu hizo, Filamu 686 ni kutoka ndani ya nchi na filamu 119 kutoka nje ya nchi zikijumuisha filamu zilizohakikiwa katika majumba ya sinema. Vilevile, zilitolewa leseni 23 na vitambulisho 49 kwa wadau wanaojihusisha na masuala ya filamu.

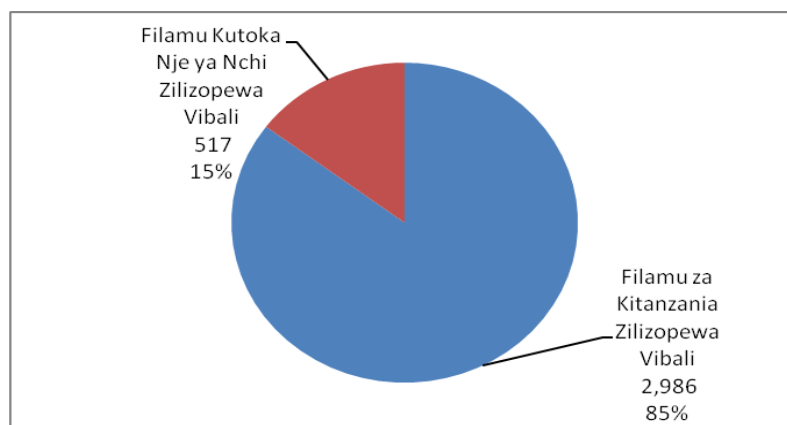
Kiambatisho Na. II kinabainisha vibali vya utayarishaji wa filamu na picha jongevu vilivyotolewa mwaka 2013/14 - 2019/20 na *Kiambatisho Na. III* ni filamu za ndani na nje ya nchi zilizohakikiwa na kupewa vibali katika

kipindi hicho. Aidha, *Kiambatisho Na. IV* ni Tuzo mbalimbali zilizotolewa kwa wanatasnia wa kazi za filamu mwaka 2013/14 - 2019/20.

Kielelezo Na. 7: Vibali Vilivyotolewa kwa Watayarishaji wa Filamu kutoka Ndani na Nje ya Nchi Mwaka 2016/17-2019/20

Kielelezo Na.8: Filamu za Kitanzania na Kutoka Nje ya Nchi Zilizohakikiwa na Kupewa Vibali Mwaka 2019/20

90. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha shughuli za filamu zinaendeshwa kwa kuzingatia Sheria na Taratibu stahiki,

zilifanyika operesheni 24 kwenye maduka ya kuuza filamu, vyombo vya usafiri na vyombo vya habari, ambapo jumla ya filamu 23 zilibainika kutokuzingatia sheria. Wahusika wa filamu hizo walipewa maelekezo ya kuziondoa mitandaoni na madukani, kupewa elimu na ushauri wa kitaalamu pamoja na kutozwa faini.

Vilevile, ili kudhibiti uoneshwaji na urushwaji wa Filamu bila kufuata Sheria, Bodi ya Filamu ilifanya vikao na Vyombo vya Habari ikiwemo Vituo vya Televisheni vya *ITV*, *East Africa Television (EATV)*, Azam, Kampuni ya Wasafi (WCB), Kampuni ya Zuku na Kampuni ya *Multichoice* Tanzania kwa lengo la kuvitaka vyombo hivyo kuzingatia matakwa ya Kisheria. Vyombo hivyo vyote sasa vimeanza kuzingatia Sheria na kuhakikisha filamu katika vituo vyao hazionyeshwi kabla ya kuwasilishwa Bodi ya Filamu kwa ajili ya uhakiki. Bodi ya Filamu imeendelea kuchukua hatua kwa filamu zilizoingia sokoni bila kuhakikiwa na kupangiwa madaraja.

91. *Mheshimiwa Spika*, ili kuhakikisha kunakuwepo na mazingira rafiki na yenye gharama nafuu ya uendeshaji wa kazi za filamu, Serikali ilifanya marekebisho ya Kanuni za Sheria ya Filamu za mwaka 2011 ambapo rasimu ya Kanuni hizo imewasilishwa kwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa

hatua zaidi. Marekebisho hayo pamoja na mambo mengine, yanalenga kuweka tozo rafiki na nafuu kwa wadau wa Filamu. Aidha, Serikali iliendelea kuimarisha miundombinu mbalimbali ya usambazaji na utayarishaji wa filamu ambapo jumla ya miundombinu ya filamu 4,188 ikijumuisha vibanda vya kuoneshea filamu, maeneo ya utayarishaji (*studios*) ilibainishwa na kutambuliwa.

Kwa upande wa maeneo rasmi ya kuoneshea kazi za filamu, jumla ya majumba ya sinema kumi na moja (11) yaliyopo katika Mikoa ya Dar es Salaam, Arusha, Tanga, Mwanza na Dodoma yaliratibiwa.

92. *Mheshimiwa Spika*, Bodi ya Filamu Tanzania imeendelea na juhudi za kuitangaza Tanzania kama eneo mahususi la upigaji picha kwa kutoa elimu kwa umma kupitia maonesho mbalimbali ya Kitaifa na Kimataifa. Kwa upande wa Kitaifa, Bodi ilishiriki maonesho ya Sanaa na Utamaduni kama vile Tamasha la Sanaa na Utamaduni la Jumuiya ya Afrika Mashariki (JAMAFEST), Tamasha la Sanaa na Utamaduni Bagamoyo, Wiki ya Viwanda ya SADC na Kongamano la Warushaji Maudhui na Watangazaji (BDF) ambapo katika matukio hayo Bodi ya Filamu ilipata fursa ya kukutana na wadau mbalimbali wa ndani na nje ya nchi wanaojihusisha na masuala ya filamu na hivyo kutangaza fursa mbalimbali zilizopo

kwenye Tasnia ya Filamu nchini hasa maeneo, mandhari na maudhui mbalimbali yanayoweza kutumika katika utayarishaji wa picha jongevu.

Kwa upande wa Kimataifa, Bodi ya Filamu Tanzania ilishiriki na kutoa mada kwenye Tamasha la Filamu la Kimataifa la Afrika (*Africa International Film Festival - AFRIFF*) lililofanyika Jijini Lagos, Nigeria mwezi Novemba, 2019 pamoja na Kongamano la FOCUS2019 lililofanyika mwezi Desemba, 2019 jijini London, Uingereza, ambapo Bodi ilitumia nafasi hiyo, pamoja na mambo mengine, kuitangaza Tanzania kama eneo mahususi la upigaji picha na uwekezaji katika masuala ya filamu.

93. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha kuwa wasanii wanapata haki na stahili zao, Bodi iliunda na kuratibu Kamati ya Kutetea Haki za Wasanii kwa maelekezo ya Mhe. Waziri wa Habari, Utamaduni, Sanaa, na Michezo. Kamati hiyo ilipokea jumla ya malalamiko 12 na kuyashughulikia ambapo baadhi yamekamilika na mengine yapo kwenye hatua mbalimbali za usuluhishwaji. Kati ya malalamiko hayo, saba (7) yalishughulikiwa ambapo manne (4) wahusika waliafikiana na matatu (3) yalimalizika bila kufikia suluhu, na hivyo wahusika kushauriwa kufikisha masuala yao mahakamani. Aidha, malalamiko

matano (5) yanaendelea kushughulikiwa na Kamati;

Miongoni mwa malalamiko yaliyofikishwa kwenye Kamati hiyo ni shauri la Mama mzazi wa Marehemu Steven Kanumba Bi. Florence Mutegoha dhidi ya kampuni ya Star Times ambapo kampuni hiyo imemlipa shilingi milioni 5 na Asteria Mvungi na wenzake (jumla yao ni 10) dhidi ya mzalishaji wa filamu Ernest Rwandala ambapo walalamikaji hao wamelipwa takriban Shilingi milioni 2 kila mmoja.

Aidha, mbali na malalamiko hayo 12 yaliyofikishwa kwenye Kamati, Bodi ilishughulikia malalamiko mawili ambayo yalimalizika kabla ya kufikishwa kwenye Kamati. Malalamiko hayo ni shauri la Liro Promotions na Twins Media dhidi ya kampuni ya Star Times ambapo zaidi ya Shilingi milioni 80 zimelipwa kwa walalamikaji, pamoja na mzalishaji wa filamu John Lister dhidi ya msambazaji Swahiliflix, ambapo msambazaji huyo alimlipa mlalamikaji John Lister kiasi cha Shilingi milioni 5.

Katika kuimarisha ushirikiano utakaoboresha utendaji na maendeleo ya Tasnia ya Filamu, Bodi ya Filamu ilikutana na Bodi ya Filamu na Machapisho ya Afrika Kusini na Bodi ya Filamu ya Kenya kwa lengo la kubadilishana

uzoefu katika usimamizi na uendelezaji wa masuala ya filamu pamoja na kuanzisha ushirikiano na Taasisi hizi. Bodi imeshaanza taratibu za kuanzisha uhusiano wa kikazi na Taasisi hizo.

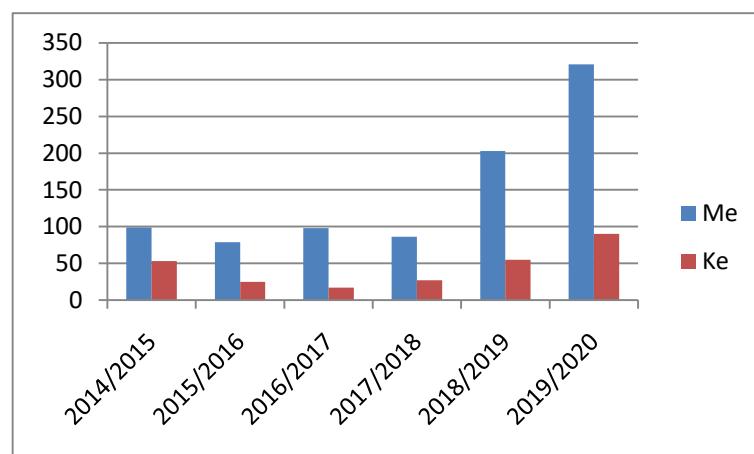
3.2.3.3 TAASISI YA SANAA NA UTAMADUNI BAGAMOYO (TaSUBa)

- 94. *Mheshimiwa Spika*,** Jukumu kubwa la TaSUBa ni kutoa mafunzo ya Sanaa na Utamaduni katika ngazi ya Cheti na Astashahada. Aidha, Taasisi hii hutoa mafunzo ya muda mfupi ya kuwajengea uwezo wasanii wa sanaa na utamaduni kadiri ya mahitaji.
- 95. *Mheshimiwa Spika*,** TaSUBa imeendelea kuongeza udahili wa wanafunzi kutoka 235 mwaka wa masomo 2018/19 hadi kufikia 411 mwaka wa masomo 2019/20 (ongezeko la 75%). Mafunzo yanayotolewa na Taasisi ni Astashahada NTA 4, Stashahada NTA 5 na Stashahada NTA 6 kwa programu tatu ambazo ni Sanaa za Maonyesho na Ufundi (*Performing & Visual Art*), Uzalishaji wa Vipindi vya Televisheni na Filamu (*TV & Film Production*) na Uzalishaji wa Muziki na Teknolojia ya Sauti (*Music & Sound Production*). Aidha, wanachuo wa kozi fupi waliosajiliwa katika kipindi hiki ni 80. *Kiambatisho Na. V* kinaonyesha Wanafunzi waliohitimu mafunzo katika Taasisi ya Sanaa

na Utamaduni mwaka wa masomo 2010/11-2018/19.

Aidha, katika mwaka wa masomo 2019/20 Taasisi imetoa ufadhili kwa Watanzania wa kike wapatao kumi (10). Ufadhili huu ni wa awamu tatu, ambapo awamu ya mwisho ni mwaka wa masomo 2020/21, ambapo Taasisi itafanya tathmini ya endapo malengo ya kuanzishwa kwa utaratibu huu yamefikiwa. Malengo hayo ni kuhamasisha wanawake zaidi kujiunga na Chuo na kuongeza idadi yao katika tasnia ya Sanaa.

Kielelezo Na.9: Wanafunzi Waliodahiliwa katika Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa), 2014/2015-2019/2020

96. Mheshimiwa Spika, TaSUBa iliendelea na zoezi la kuanzisha mitaala mipya ya sanaa na utamaduni kwa mujibu wa mahitaji ya soko na tasnia. Hadi sasa mitaala ya programu mbili (2) za Astashahada na Stashahada ambazo ni Uongozi na Masoko “Art

Management and Marketing”, na “*Cultural Heritage and Tourism*” imekwisha chakatwa na taratibu za kuiwasilisha kwenye Baraza la Elimu ya Ufundi (NACTE) kwa ajili ya kupatiwa ithibati zinakamilishwa. Mitaala hii itawawezesha wadau hususan vijana kupata taaluma muhimu katika mawanda ya sanaa, urithi wa utamaduni, utalii wa kitamaduni, masoko na uongozi katika tasnia ya sanaa na utamaduni. Aidha, mchakato wa utayarishaji wa mtaala wa *Lugha ya Kiswahili* kwa ngazi ya Astashahada na Stashahada umeanza.

97. Mheshimiwa Spika, Ushirikiano baina ya TaSUBa na wadau wa Sanaa ndani na nje ya nchi uliendelea kuimarishwa kwa maendeleo ya Taasisi hii. Wasanii kutoka Ujerumani kwa jina la *Musicians for Better Life*, wasanii kutoka nchini Sweden kwa jina la *Music Hands On*, mtaalamu wa studio kutoka nchini Denmark pamoja na ujumbe kutoka China na Korea Kusini walishirikiana na Taasisi katika masuala mbalimbali ikiwemo kuendesha warsha na kubadilishana utaalamu. Jumla ya Wanachuo na Wakufunzi 56 wameshiriki ambapo kati ya hao, Wanafunzi ni 49 na Wakufunzi ni 7.

98. Mheshimiwa Spika, kwa kushirikiana na *Clouds Plus Production*, Tamasha la 38 la Kimataifa la Sanaa na Utamaduni Bagamoyo liliratibiwa. Tamasha hili ambalo lilifanyika

mwezi Oktoba, 2019, lilishereheshwa na vikundi vya wasanii 88 ambapo kati ya hivyo, vikundi kutoka ndani ya nchi 83 na kutoka nje ya nchi 5. Vikundi kutoka nje ya nchi vilitoka katika nchi za Marekani, Botswana, Kenya, Korea Kusini na Zambia ambapo kila nchi ilileta kikundi kimoja. Tamasha lilihudhuriwa na watazamaji takriban 85,000 na kulikuwa na vikundi vya Taarabu, Kizazi Kipya, Singeli na bendi za muziki wa dansi, Ngoma za Asili na Sanaa za Maonyesho. Jumla ya wafadhili 45 walijitokeza katika kuwezesha kufanikisha Tamasha ambapo sehemu kubwa ya ufadhili ilikuwa ni vifaa. Tamasha la 39 linatarajiwa kufanyika tarehe 19 – 26 Septemba, 2020 kwa kushirikiana na wadau wa sanaa hasa *Clouds Plus Production* ambao wameonyesha utayari wa ushirikiano.

3.2.4 SEKTA YA MAENDELEO YA MICHEZO

- 99. *Mheshimiwa Spika*,** Sekta ya Maendeleo ya Michezo inahusisha Idara ya Maendeleo ya Michezo na Baraza la Michezo la Taifa (BMT). Jukumu kubwa la Sekta hii ni kuratibu na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Maendeleo ya Michezo ikiwemo kuwezesha upatikanaji wa miundombinu na wataalamu wa michezo kwa kushirikiana na wadau, kuhamasisha umma kushiriki katika michezo na kuhakikisha Timu za Taifa na wachezaji wanafanya vyema katika

mashindano ya Kimataifa kwa kushirikiana na wadau.

100. *Mheshimiwa Spika*, ili kuimarisha Sekta ya Michezo, Wizara iliandaa Rasimu ya Mkakati wa Taifa wa Maendeleo ya Michezo. Mkakati huo unalenga kuimarisha na kupatia ufumbuzi changamoto mbalimbali zinazoikabili Sekta ya Michezo. Pamoja na Mkakati kuzingatia maoni ya wadau yaliyowasilishwa, pia umezingatia changamoto zilizoibuliwa katika tathmini ya utekelezaji wa Sera ya Maendeleo ya Michezo ya mwaka 1995. Kwa sasa Wizara inaendelea kupokea maoni ya wadau kuhusu Rasimu ya Mkakati kabla haujakamilishwa na kuzinduliwa rasmi.

101. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kwa kushirikiana na OR-TAMISEMI; Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia; Baraza la Michezo la Taifa na Shirikisho la Mpira wa Miguu Tanzania (TFF) iliandaa programu ya kuendeleza mchezo wa mpira wa miguu shuleni utakaofadhiliwa na Shirikisho la Mpira wa Miguu la Bara la Ulaya (UEFA) kwa kushirikiana na TFF. Pamoja na mambo mengine ya kiufundi katika hatua za utekelezaji wa programu hiyo, imekubalika itatekelezwa kwa kutoa mafunzo kwa watoto wa jinsi zote katika shule mbili kwa kila Mkoa (1 ya Msingi na 1 ya Sekondari). Programu inatarajia kuanza mwezi Julai, 2020 kwa TFF

kutoa mafunzo kwa walimu wa mpira wa miguu watakaofundisha katika shule za Msingi na Sekondari zitakazoteuliwa. Kamati ya Wataalam kutoka katika Wizara na Taasisi hizo inaendelea kuratibu upatikanaji wa shule mbili kutoka katika Mikoa yote kwa kutumia vigezo vilivyowekwa.

102. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha usimamizi wa michezo na kuweka mikakati ya kuhakikisha nchi yetu inafanya vizuri katika medani mbalimbali za michezo, Wizara iliendesha Kikao Kazi cha Maofisa Michezo kilichohusisha mikoa 26 ya Tanzania Bara. Kikao Kazi hicho ambacho kilifanyika tarehe 12 – 13 Desemba, 2019 Jijini Dodoma na kuhusisha Maofisa na wadau wa michezo 265 kilijadili masuala mbalimbali yanayohusu maendeleo ya michezo katika maeneo yao ya kazi na nchi kwa ujumla, ikiwa ni pamoja na kujadili changamoto zilizopo na kuweka mikakati/maazimio mbalimbali ya kuzipatia ufumbuzi.

103. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuratibu ujenzi wa uwanja wa michezo wa Dodoma kama Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania alivyoahidi kuwajengea wananchi uwanja wa michezo wa kisasa katika Jiji la Dodoma. Tayari hatua za awali za ujenzi zimekwishafanyika ikiwemo uandaaji wa mchoro wa usanifu majengo na

michoro ya miundo (*architectural drawings* na *structural drawings*), ukadiriaji wa gharama za ujenzi (BOQ), *geotechnical survey* na tathmini ya mchanga wa eneo (*soil investigation*), tathmini ya eneo kuhusu tetemeko la ardhi (*earthquake analysis*) na *topographic survey*. Hatua nyingine ni kufanyika kwa tathmini ya athari za mradi katika mazingira na jamii (*environmental and social impact analysis*), *feasibility study* na kuandaa Mpango wa Biashara (*Business Plan*).

Jumla ya ekari 328.6 zimetengwa katika eneo la Nanenane Jijini Dodoma kwa ajili ya ujenzi wa uwanja huu.

- 104. *Mheshimiwa Spika***, Sera ya Maendeleo ya Michezo ya Mwaka 1995 inaelekeza kuwa ujenzi wa viwanja vya michezo utafanyika kwa ushirikiano baina ya Serikali, watu binafsi, Mashirika, kampuni na Taasisi mbalimbali. Pamoja na Wizara yangu kuendelea na utunzaji na uendeshaji wa Viwanja vya Taifa na Uhuru, kampuni na Taasisi mbalimbali zimeonyesha mfano kwa kujenga miundombinu bora na ya kisasa ya michezo. Ninaomba nitaje kwa uchache Taasisi hizo kuwa ni pamoja na Uwanja wa Azam Complex uliopo Mbagala Dar es Salaam, uwanja wa Klabu ya Simba-Dar es Salaam, General Waitara Golf Court, Kili Golf, Boko Veteran-Dar es Salaam, Gwambina Stadium-Misungwi,

Filbert Bayi Indoor Court, Uwanja wa Majaliwa-Lindi, Ngarenaro Sports Complex kinachomilikiwa na Jiji la Arusha na St. Patrick Sports Academy, Arusha.

Nitumie fursa hii kuwahamasisha wadau wengine wa michezo ikiwa ni pamoja na kampuni, taasisi, watu binafsi, Halmashauri na Majiji yote nchini kuiga mfano wa kujenga miundombinu ya michezo ili kuharakisha maendeleo ya michezo nchini.

105. *Mheshimiwa Spika*, ikiwa ni hatua ya kuimarisha miundombinu ya michezo nchini, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Fedha na Mipango na Taasisi nyingine wadau, imeanza maandalizi ya Andiko la ujenzi wa Uwanja wa Ndani utakaotumika kwa ajili ya michezo ya ndani na sanaa mbalimbali kwa wakati mmoja (*Sports and Arts Arena*). Andiko hilo linalotarajiwa kukamilika ndani ya mwaka huu wa fedha litatoa fursa ya utekelezaji wa mradi huu kwa kushirikiana na Sekta Binafsi. Tayari wadau mbalimbali wa maendeleo ya michezo na sanaa wameonyesha nia ya kutaka kushirikiana na Serikali katika mradi huu wa aina yake utakaotekelezwa ndani ya eneo changamani la Michezo, Jijini Dar es Salaam.

106. *Mheshimiwa Spika*, michezo ni kiwanda kikubwa kinachobeba ajira lukuki hususan kwa vijana wetu ndani na nje ya nchi,

kiwanda chenye mfumo mahsusi wa elimu kwa ngazi mbalimbali na mtandao mkubwa wa miundombinu (iliyopo na inayoendelea kujengwa kuendana na mahitaji). Hivyo basi, ni kiwanda chenye mamilioni ya wadau ambacho hakina budi kuchangia katika maendeleo ya uchumi ya nchi.

Ni katika muktadha huo, Serikali imehakikisha michezo inapewa fursa kwenye mitaala ya shule zetu na kila mwaka mashindano ya michezo kwa watoto wa shule za msingi (UMITASHUMTA) na shule za sekondari (UMISETA), yanafanyika yakikusanya maelfu ya watoto kutoka kila kona ya Tanzania. Tunalazimika kuingia gharama hizo kila mwaka ili kuibua vipaji vingali vichanga kwa lengo la kuviendeleza viweze kuonekana na kutumika kimataifa na vilevile kupeperusha bendera ya Tanzania katika michezo mbalimbali.

- 107. *Mheshimika Spika*,** kwa kuwa michezo ya kulipwa inazidi kuongezeka nchini (ikiwemo soka, mpira wa pete, mpira wa kikapu, cricket na ngumi), tunao wajibu kama Taifa kuwa na utaratibu (unaofanana kimaudhui kwa michezo yote) wa kuruhusu wachezaji wa kigeni kuchezea vilabu vyetu lakini kuendana na misingi ya kulinda na kuendeleza fursa za

ajira kwa Watanzania kama ilivyo katika uwekezaji wowote hapa nchini. Tunaua vipaji vya ndani kwa kuachia milango wazi kwa wachezaji wa nje bila ukomo wenye tija na tunaufanya mchango wa Serikali kupitia UMITASHUMTA na UMISETA ukose maana yoyote na msisitizo kwa vilabu vyetu kuwa na timu za vijana nao ukose mashiko.

- 108. *Mheshimiwa Spika***, kwa kuzingatia kwamba vilabu vyetu vikubwa vya Simba na Yanga vinajivunia historia ndefu ya soka iliyotukuka bila wachezaji wa nje kuwa mhimili wa timu; kwamba timu ya Taifa ya soka ya vijana (Serengeti Boys), ya wanawake ya Tanzania Bara (Kilimanjaro Queens) na ya wanawake ya Taifa (Twiga Stars) ambazo zinafanya vizuri sana kimataifa na zinaundwa na vijana wanaotoka kwenye shule au vilabu visivyo na wachezaji wa nje; nchi zote zenye mafanikio makubwa katika soka duniani hazina sera ya “mlango wazi” kama tuliyonayo Tanzania ambapo kila mcheza soka (awe wa timu ya daraja la 3 au bila daraja) alimradi anatoka nje ya mipaka, anaweza chezea Ligi Kuu ya Tanzania; Wizara imeliagiza Baraza la Michezo la Taifa (BMT) kuhakikisha kwamba tuna ukomo wenye tija wa wachezaji wa nje nchini kwa michezo yote ili wadau wa michezo wawe na umakini zaidi kuingiza nchini wachezaji bora tu wenye sifa stahili (quality players) mfano wa akina Morrison, Kagere, Shikalo,

Wawa, Niyonzima na Louis (kwa vipimo vyangu). Aidha, waelekeze pia macho yao kwenye timu zao za vijana na mashindano mbalimbali ya kuibua vipaji ndani ya nchi yakiwemo ya UMITASHUMTA na UMISETA, na walimu tunaowapata kutoka nje ya nchi walazimike kuwa na walimu wasaidizi wa Kitanzania. BMT imeagizwa kuhakikisha zoezi hilo linakamilika ifikapo tarehe 15 Mei, 2020 kwa hatua za utekelezaji.

- 109. *Mheshimiwa Spika*,** Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya kimeendelea kutoa mafunzo ya muda mfupi na muda mrefu kwa ajili ya kuwapatia wadau mbalimbali wa michezo ujuzi wa kufundisha michezo. Aidha, chuo kimechimba kisima cha maji safi na kukarabati viwanja vya michezo kwa ajili ya mafunzo kwa vitendo. Katika kipindi cha Mwezi Julai, 2019 hadi Machi, 2020 chuo kimetoa mafunzo ya muda mfupi kwa washiriki takribani 203 kwenye mikoa ifuatayo; Njombe (wilaya ya Wangingombe washiriki 83), Rukwa (wilaya ya Kalambo washiriki 48) na Mwanza (Wilaya ya Kwimba washiriki 72). Aidha, Katika kipindi cha Julai, 2019 hadi Februari, 2020 jumla ya wanafunzi 110 walidahiliwa katika Chuo hicho kwa ajili ya mafunzo ya muda mrefu (Stashahada).

Mwenendo wa usajili katika Chuo hiki kwa mwaka 2010-2019 ni kama inavyoonekana

katika *Kiambatisho Na. VI. Vilevile*, Wizara ilikamilisha Andiko la kukihuishia Chuo hiki ili kiwe Wakala anayejitegemea katika kutoa mafunzo ya michezo pamoja na kufanya tafiti na kutoa ushauri katika nyanja za michezo.

- 110. *Mheshimiwa Spika***, katika kuhakikisha Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya kinaboresha mitaala na masomo yake ili kutoa watalaam watakaokuwa na tija kwa maendeleo ya michezo, Chuo hicho kimeanza ushirikiano na Mashirikisho mbalimbali ya michezo ndani na nje ya Nchi. Kwa sasa chuo kimeanzisha ushirikiano na Chama cha Mchezo wa Mpira wa Mikono (TAHA) ambapo chama hicho, kupitia watalaam wake wa ndani na wa kimataifa hutoa mafunzo ya mchezo huo chuoni. Aidha, Chuo na TFF wapo katika hatua za mwisho za kuingia makubaliano ya kuwezesha wakufunzi wa mchezo wa mpira wa miguu wa ndani na nje kutoka katika Mashirikisho ya Kimataifa ya CAF na FIFA kutoa mafunzo katika Chuo hicho. Hatua hii itawezesha kupata watalaam wenye uwezo kulingana na matakwa yanayokubalika na Mashirikisho hayo na pia kuwezesha wahitimu wa Chuo hicho kuwa na sifa za kutosha za kitalaam ili kuendelea na kozi nyingine za ubobezi katika michezo.

Nia ya Chuo ni kuendelea kuanzisha na kuimarisha ushirikiano na Taasisi nyingine ili

kuhakikisha wanafunzi wanaohitimu wanakuwa na mchango mkubwa katika kuendeleza michezo nchini.

111. **Mheshimiwa Spika**, Wizara iliendelea kutoa huduma za kinga na tiba kwa Wanamichezo kupitia Kitengo cha Tiba na Kinga kwa wanamichezo kilichopo katika Uwanja wa Taifa. Jumla ya wanamichezo na wadau 1,952 walipata huduma hiyo katika kipindi hiki.

3.2.4.1 BARAZA LA MICHEZO LA TAIFA (BMT)

112. **Mheshimiwa Spika**, Baraza la Michezo la Taifa lina jukumu la kusimamia na kuendeleza aina zote za michezo kwa kushirikiana na vyama vya michezo, kutoa mafunzo mbalimbali ya michezo pamoja na kuidhinisha mashindano na matamasha ya Kitaifa na Kimataifa yanayoandaliwa na Mashirikisho/Vyama vya Michezo.
113. **Mheshimiwa Spika**, Baraza liliendelea kusajili na kusimamia Vyama, Vilabu na Wakuzaji wa Michezo ambapo hadi sasa jumla ya Vyama na Vilabu 9,189 vimesajiliwa. Aidha, katika kipindi cha Julai 2019 hadi Machi 2020 Vyama vya Michezo 18, Vilabu 231, Vituo vya Michezo 21 na Wakuzaji/Mawakala wa michezo 19 vilisajiliwa. *Kiambatisho Na. VII* kinabainisha mwenendo wa usajili wa Vyama,

Vilabu, Vituo vya Michezo na Mawakala wa Michezo katika kipindi cha 2010 – 2019. Aidha, kulifanyika uhakiki wa Vyama vya Michezo 70 vya Kitaifa kwa kuzingatia Mwongozo uliotolewa kwa vyama hivyo wa kuwa na Ofisi na Anuani ya Makazi, kumiliki Akaunti za Benki pamoja na kuandaa Mpango Kazi wa Utekelezaji wa Majukumu. Uhakiki huo umebaini kuwa Vyama 18 vimekidhi vigezo vyote vitatu, vyama 37 vimetekeleza kigezo kimoja au viwili kati ya vigezo vitatu vilivyoainishwa na Vyama 15 havijakidhi kigezo hata kimoja cha mwongozo huo na wala havifanyi shughuli zozote za Michezo na hivyo kuamuliwa vifutiwe usajili wake.

Aidha, Baraza lilikamilisha uandaaji wa taarifa za usajili wa Vyama na Vilabu vya Michezo 9,189 kutoka kwenye vitabu vya rejista ili kuiweka orodha kwenye mfumo wa kielekroniki kwa ajili ya kutengeneza mfumo mpya wa usajili. Hatua hii itaimarisha utunzaji wa takwimu na taarifa za Vyama na Vilabu hivyo.

- 114. *Mheshimiwa Spika***, BMT liliratibu ushiriki wa Timu za Tanzania katika Michezo ya 12 ya Mataifa ya Afrika (*All African Games*) yaliyofanyika nchini Moroko tarehe 16 – 31 Agosti, 2019. Wachezaji wa Timu ya Riadha katika mbio za Kilometa 21 (Nusu Marathon) walishika nafasi ya Tano (5) na Saba (7).

Aidha, Timu za Taifa za Kuogelea, *Paralympic*, Ngumi za Wazi, *Amputee Football*, *Wheelchair Basketball*, Mpira wa Meza ziliratibiwa na kushiriki katika mashindano mbalimbali ya kimataifa.

115. *Mheshimiwa Spika*, katika kipindi hiki, kuliwepo na mafanikio katika michezo mbalimbali kimataifa kama ifuatavyo:

- a) Kufuzu kwa Timu ya Walemavu ya Taifa ya Mpira wa Miguu kushiriki katika mashindano ya Kombe la Dunia yatakayofanyika London, Uingereza kati ya mwezi Januari na Februari, 2021;
- b) Timu ya Riadha ya Wanawake kushinda Medali za dhahabu saba (7) na fedha moja (1) katika michezo ya riadha iliyofanyika katika Jiji la Nagai nchini Japan;
- c) Timu ya Wanawake ya Mpira wa Miguu kutwaa Kombe la COSAFA kwa Timu za Wanawake za Mpira wa Miguu chini ya umri wa miaka 20 mwezi Agosti, 2019, nchini Afrika Kusini;
- d) Timu ya Taifa ya wanaume chini ya umri wa miaka 20 kutwaa Kombe la Afrika Mashariki la Mpira wa Miguu;
- e) Kufuzu kwa Timu ya Taifa ya Mpira wa Miguu kushiriki Mashindano ya wachezaji wanaocheza ligi za ndani ya nchi

“*Championnat D’Afrique Des Nations*” (CHAN);

- f) Timu ya Wanawake ya Mpira wa Meza ilishinda nafasi ya pili katika mashindano ya Afrika Mashariki yaliyofanyika Uganda mwezi Januari, 2020;
- g) Tanzania kuwa mwenyeji katika mashindano ya kufuzu *Basketball Africa League* (BAL) kundi D, yaliyofanyika Dar es Salaam mwezi Oktoba, 2019. Timu ya Tanzania ilifuzu kwenda hatua ya pili katika mashindano yaliyofanyika nchini Rwanda mwezi, 2019. Katika mashindano hayo Mtanzania Baraka Sadik alitwaa Tuzo ya Mfungaji Bora wa Afrika na Stephano Mshana alipata Tuzo ya mtoa pasi za mwisho bora wa Afrika. Hii ni mara ya kwanza katika historia ya mchezo wa Mpira wa Kikapu hapa nchini;
- h) Timu ya Wanawake ya Mpira wa Wavu wa Ufukweni – U21 (Zone V Championship) ilishinda nafasi ya kwanza katika mashindano hayo yaliyofanyika Jijini Dar es Salaam;
- i) Bondia Hassan Mwakinyo alimshinda Amel Tinampay, raia wa Ufilipino kwa *point* katika mchezo uliofanyika Dar es Salaam mwezi Novemba, 2019;
- j) Bondia Abdallah Paziwapazi alimchapa Zulipikaer Maimaitiali, raia wa China kwa *KO* katika pambano la *WBO Asia Pacific*

Super Middle Title lililofanyika nchini China mwezi Agosti, 2019;

- k) Bondia Hamis Maya alimtwanga Piergiulia Ruhe, raia wa Ujerumani kwa *KO* katika pambano la *Global Boxing Council Intercontinental Welter* lililofanyika nchini Ujerumani mwezi Novemba, 2019;
- l) Bondia Bruno Melkiory Tarimo (Vifua Viwili) alimpiga Nathaniel May, raia wa Australia kwa *point* katika pambano la *Boxing Federation International Super Feather Title* lililofanyika nchini Australia mwezi Desemba, 2019; na
- m) Bondia Salimu Jengo alimchapa Suriya Tatakun, raia wa Thailand kwa *KO* katika pambano la *Universal Boxing Organization World Light Title* lililofanyika Jijini Tanga mwezi Januari, 2020.

116. *Mheshimiwa Spika*, ikiwa ni hatua ya kuwezesha vijana wa Kitanzania kufanya vizuri katika michezo ya kulipwa, BMT ilifanya maboresho ya Sheria ya BMT ya mwaka 2018 na kuitambua michezo ya kulipwa. Kwa sasa Baraza linaandaa Mwongozo utakaoweka mazingira wezeshi ya kuwasaidia wachezaji wa Kitanzania kufanikiwa katika michezo ya kulipwa bila kupata kikwazo chochote. Aidha, katika kipindi cha Julai, 2019 hadi Machi, 2020 vibali 45 vimetolewa kwa Timu za Taifa, Vilabu, Vituo vya michezo, mabondia na

wataalam kwenda nje ya nchi kushiriki mashindano mbalimbali.

- 117. *Mheshimiwa Spika*,** Wizara yangu kwa namna ya pekee kabisa inatoa pongezi kubwa kwa wachezaji wa Kitanzania wanaozidi kuongezeka kila uchao kufuzu vigezo vya kimataifa na kucheza michezo ya kulipwa katika nchi mbalimbali na kupeperusha vyema bendera ya Tanzania. Jumla ya wachezaji 48 wanacheza michezo ya kulipwa nje ya nchi katika michezo ifuatayo: mpira wa miguu 28, mpira wa kikapu 16, mpira wa wavu watatu na ngumi za kulipwa mmoja.
- 118. *Mheshimiwa Spika*,** Napenda kutumia fursa hii kumpongeza mchezaji wetu nyota na nahodha wa Timu ya Taifa ya Soka, Taifa Stars, Mbwana Ally Samatta ambaye siyo tu amekuwa mchezaji wa kwanza Mtanzania kusajiliwa na kuichezea Klabu ya Aston Villa ambayo inashiriki Ligi Kuu ya Uingereza, ambayo ni moja ya ligi bora duniani na inayotazamwa na mashabiki wengi zaidi, lakini pia Samatta amekuwa Mtanzania wa kwanza kufunga goli katika ligi hiyo. Serikali itaendelea kutengeneza mazingira mazuri ili tuzidi kupata wachezaji wengi wa kulipwa kama nilivyobainisha awali kwani vipaji vingi bado vipo hapa nchini na tunaviendeleza.

119. Mheshimiwa Spika, uchaguzi wa Mashirikisho na vyama vya michezo vitatu (3) uliratibiwa na kusimamiwa kwa lengo la kuimarisha utawala bora katika Vyama vya Michezo. Mashirikisho hayo ni Shirikisho la Mchezo wa Taekwondo Tanzania (TTA), Shirikisho la Michezo ya Vyuo Vikuu Tanzania (SHIMIVUTA) na Chama Cha Kriketi Tanzania (TCA).

Vilevile, utatuzi wa Migogoro ya Vyama iliyohusu ukiukwaji wa utawala bora, ikiwemo kutokutoa taarifa za mapato na matumizi katika Vyama vya Mchezo wa Kuogelea Tanzania, Shirikisho la Mieleka Tanzania na Chama cha Riadha Tanzania umefanyika. Pia, marekebisho ya Katiba za Vyama vya Michezo vitatu (3) ambavyo ni Tanzania Ladies Golf Union (TLGU), Chama cha Kriketi Tanzania, Chama cha Mpira wa Miguu Wilaya ya Serengeti, Klabu moja (1) ya Mpira wa Miguu ya Fountain Gate yameidhinishwa.

120. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kufanya Mapitio ya Sheria ya Baraza la Michezo la Taifa ya mwaka 1976 ambapo rasimu ya Sheria mpya imeandaliwa. Marekebisho ya Sheria yamezingatia mabadiliko makubwa ya kisayansi, kijamii, kiuchumi na uendeshaji wa Sekta ya Michezo. Aidha, Mkakati wa Kufanya Vizuri katika Michezo (*High Sports Performance*)

umeandaliwa kwa kuwashirikisha wadau wa michezo ambao ni Kamati za Michezo za Mikoa na Wilaya, Viongozi wa Vyama na Mashirikisho, Kampuni zinazodhamini michezo na Kamati ya Olimpiki Tanzania.

121. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza Mpango wa Michezo kwa Jamii, yalitolewa mafunzo ya uongozi na utawala katika michezo (*sports administration*), mafunzo ya ukochoa katika mpira wa mikono, mpira wa miguu na mpira wa netiboli. Vilevile, elimu ya huduma ya kwanza katika michezo na elimu ya mazoezi ya viungo imetolewa kwa walimu 31 katika Wilaya ya Kilindi mkoani Tanga kwa lengo la kuwajengea uwezo wa kufundisha somo la michezo, kuratibu shughuli za michezo, kuhamasisha ushiriki wa jamii katika shughuli za michezo na kuibua vipaji vya michezo. Pia, mafunzo ya uelewa wa Sheria na majukumu ya Baraza kwa Maofisa michezo wa Mikoa na Wilaya ilitolewa katika mkutano ulioandaliwa na Wizara yenye dhamana ya Michezo tarehe 12 – 13 Desemba, 2019.

122. Mheshimiwa Spika, ikiwa ni hatua ya kuhamasisha ushiriki wa wanawake katika michezo, BMT iliratibu mashindano ya Kitaifa ya riadha ya wanawake yajulikanayo kama “*Ladies First*” kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo la Japan (JICA) na Chama cha

Mchezo wa Riadha Tanzania, mashindano yalifanyika tarehe 7 - 8 Desemba, 2019 katika Uwanja wa Taifa, Jijini Dar es Salaam. Lengo la mashindano hayo lilikuwa ni kuibua vipaji vya wanawake katika mchezo wa riadha, ambapo jumla ya wanawake 186 walishiriki kutoka katika Mikoa 24 ya Tanzania Bara na Zanzibar.

3.2.5 KUIMARISHA UTENDAJI WA WIZARA NA RASILIMALI WATU

- 123. *Mheshimiwa Spika,*** Wizara iliendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuimarisha utendaji na kutoa huduma bora kwa wateja na wadau wake wa ndani na nje. Jumla ya watumishi saba (7) waliruhusiwa kuhudhuria mafunzo ya muda mrefu ndani na nje ya nchi na 20 mafunzo ya muda mfupi ikiwa ni hatua ya kuimarisha uwezo wao wa kutekeleza majukumu kwa ufanisi na tija. Aidha, watumishi 10 walithibishwa kazini na mmoja (1) alibadilishwa kada baada ya kukidhi vigezo stahiki. Vilevile, watumishi 198 walijengewa uelewa kuhusu Mfuko Mpya wa Hifadhi ya Jamii (PSSSF). Ili kuhakikisha watumishi wanashirikishwa na kutoa mawazo yao katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara, kulifanyika Mikutano miwili ya Baraza la wafanyakazi mwezi Januari na Machi, 2020.

Fauka ya hayo, Wizara iliratibu Vikao vya Ushirikiano kati ya Wizara zenye dhamana ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo za Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi Zanzibar vilivyofanyika mwezi Julai, 2019 na Machi, 2020 Mkoani Dodoma na Zanzibar mtawalia. Vikao hivi ambavyo ni utekelezaji wa maelekezo ya Ofisi ya Makamu wa Rais, vinalenga kuimarisha ushirikiano, kujadili changamoto na kuweka Mikakati inayolenga kuimarisha utendaji wa Wizara na Taasisi zenye majukumu yanayoshabihiana katika pande mbili za Muungano. Katika Vikao hivi, maazimio mbalimbali yaliafikiwa na utekelezaji wake unaendelea.

4.0 CHANGAMOTO ZILIZOJITOKEZA NA HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUKABILIANA NAZO

124. *Mheshimiwa Spika*, pamoja na mafanikio yaliyopatikana mwaka 2019/20, pia kulijitokeza changamoto mbalimbali. Changamoto hizo na hatua zilizochukuliwa na Wizara ni kama ifuatavyo:

- a) Kasi ya maendeleo ya sayansi na teknolojia na utandawazi inayosababisha upotoshwaji wa mila, desturi na maadili hususan kwa vijana na wasanii. Katika kukabiliana na changamoto hii Wizara imeendelea kutoa elimu na kuhamasisha

jamii kwa njia mbalimbali ikiwemo makongamano, semina na warsha kuhusu umuhimu wa kuzingatia maadili, mila na desturi za Mtanzania na umuhimu wa kutengeneza kazi za sanaa na utamaduni zenye staha kwa jamii. Vilevile, kusimamia utekelezaji wa Sheria zinazosimamia masuala ya habari, filamu, sanaa, muziki, ulimbwende na kazi zote za ubunifu. Aidha, kwa kuwa suala la maadili ni mtambuko, wazazi wanaaswa kuwalea watoto na vijana kwa kuzingatia dhana ya malezi na makuzi ya asili ya Kitanzania na kuepuka mila na desturi zisizoendana na utamaduni wetu.

- b) Kuwepo kwa baadhi ya Vyombo vya Habari vinavyotekeleza majukumu yao bila ya kuzingatia Sheria ya Huduma za Habari Na.12 ya mwaka 2016 na Sheria nyingine. Vilevile, kumekuwepo na matumizi ya mitandao ya kijamii bila kuzingatia matakwa ya Sheria pamoja na maadili. Wizara imeendelea kutoa elimu na miongozo juu ya kuzingatia Sheria na taratibu katika utoaji wa taarifa na matumizi ya mitandao ya kijamii.
- c) Uchakavu na upungufu wa miundombinu katika Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya na Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa). Ili kukabiliana na

changamoto hizi, Wizara imetenga fedha za maendeleo katika mwaka 2020/21 kwa ajili ya kuimarisha miundombinu ya Taasisi hizi kama inavyofafanuliwa katika Kiambatisho Na. IX katika Hotuba hii.

5.0 MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2020/21

- 125. *Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2020/21 Wizara itaendelea kuratibu na kusimamia maendeleo ya Sekta za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo na Taasisi zake ambapo majukumu mbalimbali yamepangwa kutekelezwa kama inavyobainishwa hapa chini.

5.1 SEKTA YA HABARI

- 126. *Mheshimiwa Spika***, Wizara kupitia Idara ya Habari-MAELEZO itatekeleza majukumu yafuatayo:- kuendelea kukusanya, kuchakata, kuandaa na kusambaza taarifa kwa wananchi kuhusu utekelezaji wa Sera, Mikakati, Miradi na Programu zinazotekelezwa na Serikali; kuisemea Serikali katika masuala mbalimbali; kuchapa na kutoa leseni za magazeti na majarida pamoja na vitambulisho vya waandishi wa habari; kununua vitendea kazi muhimu kwa ajili ya ukusanyaji, uchakataji na usambazaji wa taarifa kwa wananchi; na kuandaa na kutoa picha za viongozi wa kitaifa. Vilevile, itawezesha utekelezaji wa majukumu ya Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC) na Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN) kwa kutoa ruzuku.

5.1.1 SHIRIKA LA UTANGAZAJI TANZANIA (TBC)

127. **Mheshimiwa Spika**, majukumu yaliyopangwa kutekelezwa ni: kuhabarisha umma wa Watanzania kupitia vyombo vyake vya utangazaji kuhusiana na Uchaguzi Mkuu wa mwaka 2020. Ili kutimiza jukumu hilo, kutanunuliwa vifaa vya kisasa, kuendesha mafunzo kwa wafanyakazi pamoja na kuandaa vipindi mahususi vinavyohusiana na maandalizi ya uchaguzi, wakati wa uchaguzi na baada ya uchaguzi. Majukumu mengine ni kuendelea kuboresha maudhui ya Chaneli ya Tanzania Safari ili iweze kuwafikia watazamaji wengi nje ya Tanzania na kuimarisha mifumo ya utangazaji kwa kuboresha studio za redio na televisheni.
128. **Mheshimiwa Spika**, TBC itaendelea kuboresha studio za Redio na Televisheni zilizopo jijini Dodoma pamoja na ununuzi wa mitambo na vifaa vya urushaji wa matangazo mubashara. Aidha, itaendelea na ujenzi wa mitambo ya kurushia matangazo kwa ajili ya upanuzi wa usikivu katika Wilaya za Same, Sikonge, Kahama, Bunda, Nkasi, Kasulu na Karagwe kwa kutumia Fedha za Maendeleo. TBC pia itajenga mitambo ya FM katika Wilaya za Tanganyika, Makete, Uvinza, Mbinga, na Ngorongoro kwa Fedha za ufadhili kutoka Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF).

Kukamilika kwa miradi hii kutawezesha TBC kufikia usikivu wa Wilaya 137 sawa na asilimia 85.1. TBC itaendelea na ukarabati wa studio za redio (TBC_{Taifa}, TBC_{FM} na TBC_{International}) kwa kufunga mitambo na vifaa vya kisasa vya kidijiti vitakavyoboresha pia urushaji wa matangazo kupitia mitandao ya kijamii.

5.1.2 KAMPUNI YA MAGAZETI YA SERIKALI (TSN)

- 129. *Mheshimiwa Spika*,** TSN itaendelea kuimarisha ubora wa bidhaa na huduma za Kampuni; kuboresha uwezo wa Taasisi katika utendaji na shughuli za kibiashara; kutekeleza Mpango Mkakati wa Taifa dhidi ya Rushwa kupitia Mpango wa Utekelezaji wa Kampuni; kuimarisha hali ya fedha ya Kampuni; na kuimarisha ufanisi wa rasilimali watu na kuongeza na kuboresha vitendea kazi.

5.1.3 MAMLAKA YA MAWASILIANO TANZANIA (TCRA)

- 130. *Mheshimiwa Spika*,** Mamlaka itaendelea kutoa leseni za redio, televisheni na mitandao ya kijamii; kufuatilia maudhui yanayotolewa na Vituo vya Utangazaji na Watoa Huduma za Maudhui Mtandaoni na kushughulikia ukiukwaji wa Sheria, Kanuni na Miongozo ya kisekta ikiwa ni pamoja na kusikiliza malalamiko na kuyatolea uamuzi. Majukumu

mengine ni kuhamasisha utengenezaji na uzalishaji maudhui ya ndani yenye ubora (Quality local Content); kutoa elimu juu ya kuandaa vipindi na taarifa zinazohusu masuala ya uchaguzi; na kuhamasisha uanzishwaji wa redio za kijamii katika miji na Halmashauri mbalimbali hapa nchini. Aidha, TCRA itakutana na wadau wa utangazaji ili kutatua changamoto za sekta ya utangazaji kupitia Mkutano Mkuu wa Mwaka wa wadau wa Utangazaji (*Annual Broadcasters Conference*).

5.2 SEKTA YA MAENDELEO YA UTAMADUNI

- 131. *Mheshimiwa Spika***, majukumu yafuatayo yatatekelezwa:- kukamilisha zoezi la uhuishaji wa Sera ya Utamaduni ya Mwaka 1997; kuanzisha Mfuko wa Maendeleo ya Utamaduni na Sanaa; kuratibu mikutano ya Kitaifa na Kimataifa kuhusu utamaduni; kuratibu na kuendesha mkutano wa mwaka wa Maofisa Utamaduni na kuratibu Tamasha la Urithi (Urithi Festival) kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii na wadau wengine. Majukumu mengine ni kuratibu na kuendesha program za Kiutamaduni kwa Shule za Msingi katika Mikoa ya Mwanza na Dodoma; kuratibu maadhimisho ya Siku ya Utamaduni Duniani; kuratibu uanzishwaji wa kituo cha kuhifadhi taarifa za kiutamaduni;

na kukuza matumizi ya Kiswahili kama lugha ya Kimataifa.

Fauka ya hayo, Wizara kwa kushirikiana na BAKITA itanunua seti mbili za vifaa vya kukalimani, kuandaa machapisho mbalimbali ya kufundisha Kiswahili kwa wageni na kutoa mafunzo kwa wakalimani wa Kiswahili; kutambua na kuandaa Orodha ya Kitaifa ya Vipengele vya Urithi wa Utamaduni Usioshikika; kuratibu utekelezaji wa Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika na kutoa ruzuku kwa Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA).

5.2.1 BARAZA LA KISWAHILI LA TAIFA (BAKITA)

132. *Mheshimiwa Spika,* majukumu yatakayotekelezwa ni: kuchapisha kamusi ndogo za Kiswahili - Kiingereza- Kifaransa na Kiswahili- Kiingereza – Kireno zitakazosaidia ubidhaishaji wa Kiswahili katika nchi za SADC; kuandaa mafunzo maalumu ya kuwawezesha wakalimani 50 waliotambuliwa kuboresha uwezo wao wa kiutendaji; kupitia na kuboresha kitabu cha Furahia Kiswahili ambacho kitatumika kama kitabu cha msingi katika kufundisha Kiswahili kwa wageni ndani na nje ya nchi; kuandaa na kurusha hewani vipindi 620 vya redio na televisheni na kuandaa makala 20 zitakazochapishwa katika gazeti la HabariLeo ambavyo kwa ujumla wake

vitalenga kuelimisha umma kuhusu matumizi fasaha na sanifu ya Kiswahili; kusanifu istilahi za uga wa bandari; kutambua vituo vitano (5) vya kufundisha Kiswahili kwa wageni; na kuendesha semina kwa waandishi na watangazaji wa vituo kumi (10) vya redio na televisheni. Majukumu mengine ni kutoa mafunzo ya kuimarisha stadi za kufundisha Kiswahili kwa wageni kwa wataalamu 400; kuchapisha Kamusi ya Kiswahili kwa shule za Msingi; kukusanya matini za maneno 1,000,000 kwa ajili ya kongoo la Kiswahili; na kutoa ithibati ya lugha kwa vitabu 40 vinavyokusudiwa kutumika shuleni. Halikadhalika, Baraza litatoa huduma ya tafsiri katika nyaraka 4000 za mashirika, taasisi na kampuni za Serikali na watu binafsi pamoja na kutoa huduma ya ukalimani katika mikutano ya kitaifa na kimataifa.

5.3 SEKTA YA MAENDELEO YA SANAA

- 133. *Mheshimiwa Spika*,** Wizara itaratibu Kampeni ya Uzalendo na Utaifa (Nchi Yangu Kwanza); kuratibu uanzishwaji wa Ukumbi wa Sanaa (*Sports and Arts Arena*) kwa kushirikiana na Wadau wengine; kuratibu ujenzi wa Sanamu la Mwalimu Nyerere katika Jiji la Addis Ababa nchini Ethiopia; kuratibu upatikanaji wa Kanzi data ya Wasanii mashuhuri na kuhifadhi kazi zao katika

maandishi; na kuratibu uanzishwaji wa Mamlaka ya Tasnia za Ubunifu na Hakimiliki.

Majukumu mengine ni kuratibu Tamasha la Kitaifa la Sanaa na Utamaduni Tanzania, ambalo litafanana na Tamasha la JAMAFEST ili kuandaa Washiriki wa JAMAFEST 2021; kuendesha Kongamano la Sanaa la Kimataifa; na kuendelea na kuratibu Tamasha la Urithi (Urithi Festival) kwa kushirikiana na Wizara ya Maliasili na Utalii. Pia, itaratibu ushiriki wa vikundi vya sanaa katika Maadhimisho ya Uhuru na Muungano na matukio mengine ya Kitaifa na Kimataifa; kuratibu urasimishaji wa matamasha yote ya Sanaa nchini; na kuimarisha Utendaji wa Taasisi zenye dhamana ya masuala ya Sanaa (BASATA, TaSUBa na Bodi ya Filamu) kwa kuzipatia ruzuku na kukamilisha mchakato na maelekezo ya kukihamisha Chama cha Hakimiliki (COSOTA) ambacho kiko chini ya Wizara ya Viwanda na Biashara kuja Wizara ya Habari kwa lengo la kusimamia haki za wasanii na wanatasnia wengine kwa ufanisi zaidi.

5.3.1 BODI YA FILAMU TANZANIA

134. ***Mheshimiwa Spika,*** majukumu yatakayotekelezwa ni:- kupitia na kuchambua Miswada 500 ya kutengeneza picha jongevu, makala za filamu, matangazo ya biashara na michezo ya kuigiza; kuhakiki, kupanga katika

madaraja na kutoa vibali kwa kazi za picha jongevu 1,000; kubaini, kuimarisha, kuendeleza na kutoa ithibati za uendeshaji wa shughuli na biashara za picha jongevu; na kuendesha operesheni 38 dhidi ya kazi za filamu zinazoingia sokoni kinyume cha taratibu.

Majukumu mengine ni kuratibu uendeshaji wa matamasha mbalimbali; kuwajengea uwezo wadau kupitia mafunzo, matukio/makongamano na vikao ndani na nje ya nchi; kuanzisha mchakato wa kutunga Sheria mpya ya Filamu na Michezo ya Kuigiza; kuendelea na urasimishaji wa maeneo yasiyokuwa rasmi ili kuimarisha taarifa za kisekta pamoja na kupanua wigo wa soko la kazi za filamu; na kuitangaza Tanzania kama eneo lenye mandhari za kipekee kwa upigaji picha za filamu, utengenezaji wa makala za filamu na matangazo pamoja na kutangaza huduma zinazotolewa na Bodi ya Filamu.

Vilevile, kuwajengea uwezo watumishi ili waweze kutoa huduma bora na kwa ufanisi na kuzindua matumizi ya mfumo wa utambuzi na usajili wa watendaji/wadau katika sekta ya filamu na michezo ya kuigiza nchini.

Majukumu mengine ni kufufua utamaduni wa Watanzania kuangalia filamu kwenye kumbi za sinema ili kuinua sekta ya filamu Tanzania

kwa kuhamasisha uzalishaji wa filamu bora za Kitanzania zenye vigezo vya kuonyeshwa kwenye kumbi za sinema, na kuamsha ari ya Watanzania kuangalia filamu hizo kwenye kumbi tajwa, ikiwa pia ni njia ya kuzipandisha hadhi filamu hizo.

5.3.2 BARAZA LA SANAA LA TAIFA (BASATA)

- 135. *Mheshimiwa Spika*,** Baraza litaendelea na ukamilishaji wa Mradi wa Ukumbi wa Maonyesho ya Sanaa na kuanza matumizi ya ukumbi huo kwa shughuli mbalimbali za maonyesho ya Sanaa. Aidha, BASATA litaendelea kukuza weledi na kujenga uwezo kwa wasanii ikiwa ni pamoja na masuala ya maadili; kukuza Sanaa kwa wanafunzi wa shule na watoto; kuimarisha uhusiano wa Baraza na wasanii/wadau wake; kulitangaza Baraza na majukumu yake kwa wadau wake na kuongeza mapato ya Baraza kwa kuyafikia maeneo mengi na wadau wengi zaidi. Majukumu mengine ni kujenga uwezo kwa watumishi; kuimarisha uendeshaji wa ofisi na kuwekeza katika ulipaji wa madeni ya taasisi.

5.3.3 TAASISI YA SANAA NA UTAMADUNI BAGAMOYO (TASUBa)

136. *Mheshimiwa Spika,* majukumu yatakayotekelezwa na TaSUBa ni kuendelea na udahili wa Wanachuo 450 kwa mwaka wa masomo 2020/21 na kuimarisha ubora katika kujifunza na kufundisha; kutoa mafunzo ya sanaa na utamaduni kwa ngazi ya astashahada, stashahada na kozi fupi; kuimarisha ushirikiano na wadau wa sanaa ndani na nje ya nchi kwa kuendesha warsha na kubadilishana utaalumu kwa wanachuo na wakufunzi; kuandika maandiko ya miradi ya maendeleo hasa kuimarisha miundombinu; kukamilisha maandalizi ya Mitaala mipya na kuanza kuitumia katika Mwaka wa Masomo 2020/21- (udahili wa mwezi wa Machi, 2021), baada ya kuidhinishwa na kupewa ithibati na NACTE. Majukumu mengine ni kuitangaza Taasisi na huduma zake ili zijulikane kwa wadau wengi kupitia vyombo vya habari; kuandaa na kuendesha Tamasha la 39 la Kimataifa la Sanaa na Utamaduni Bagamoyo; kukarabati madarasa, maktaba na studio ya kufundishia kwa vitendo na kununua vifaa vya kufundisha na kujifunzia.

5.4 SEKTA YA MAENDELEO YA MICHEZO

- 137. *Mheshimiwa Spika*,** Wizara itaendelea kuratibu ushiriki wa timu za Taifa katika mashindano mbalimbali ya kimataifa kwa kushirikiana na wadau; kuratibu maandalizi ya Mkakati wa Kitaifa wa Maendeleo ya Michezo; kuratibu uanzishwaji wa Kituo cha Kitaifa cha Kudhibiti Matumizi na Mbinu Haramu Michezoni (National Anti-Doping Organization-NADO) kwa kushirikiana na Kamati ya Olympic Tanzania (TOC) na kuratibu usimamizi na utunzaji wa Viwanja vya Taifa na Uhuru pamoja na miundombinu mingine ya michezo.

Majukumu mengine ni kufanya tathmini ya hali ya miundombinu ya michezo katika Mikoa na kutoa ushauri wa kitaalamu kuhusu ujenzi na uendelezaji wa miundombinu hiyo; kutoa mafunzo kwa wataalamu wa michezo ikiwemo walimu, makocha na wasimamizi wa michezo kupitia Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya; kutoa huduma za kinga na tiba kwa wanamichezo kupitia Sehemu ya Tiba na Kinga iliyopo katika Uwanja wa Taifa; Kuratibu michezo ya UMISSETA na UMITASHUMTA kwa kushirikiana na OR-TAMISEMI; kuratibu ushiriki wa Timu za Taifa katika mashindano ya Kimataifa ikiwemo Michezo ya Olimpiki ya Tokyo na Jumuiya ya Afrika Mashariki; kushiriki katika mikutano

mbalimbali ya Kimataifa kuhusu michezo; na kutoa ruzuku kwa Baraza la Michezo la Taifa.

Vilevile, kuimarisha makusanyo ya mapato yatokanayo na shughuli zinazofanyika katika viwanja vya Taifa na Uhuru ambavyo vinamilikiwa na Serikali ikiwemo kuboresha mfumo wa ukusanyaji mapato katika viwanja hivyo; kuratibu uanzishwaji wa Mpango wa Ukuzaji wa Vipaji vya Mpira wa Miguu kwa kushirikiana na OR-TAMISEMI, WEST, BMT, TFF na Shirikisho la Mpira wa Miguu Bara la Ulaya (UEFA); kuendelea na maandalizi ya Mradi wa Ujenzi wa Sports and Arts Arena, ambao unatarajiwa kutekelezwa kwa utaratibu wa Ubia baina ya Serikali na Sekta Binafsi (PPP). Pia, kufanya ukarabati katika maeneo mbalimbali ya Uwanja wa Taifa; kujenga madarasa matatu, bwalo pamoja na kuweka miundombinu yake na samani katika Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya.

5.4.1 BARAZA LA MICHEZO LA TAIFA (BMT)

- 138. *Mheshimiwa Spika*, BMT itaendelea kusajili Vyama/Mashirikisho, Vilabu, Vituo vya Michezo na Wakuzaji/Mawakala wa Michezo; kutoa mafunzo ya muda mfupi kwa walimu wa michezo ili kuwajengea uwezo; kufanya mikutano yenye tija na viongozi wa Vyama/Mashirikisho ya Michezo katika kuhamasisha dhana ya uongozi na utawala**

bora katika michezo; kuendelea kuratibu ushiriki wa Timu za Taifa katika Mashindano ya Ndani na Nje ya Nchi; na kuhamasisha ushiriki wa wananchi katika michezo kama ajira na kuimarisha afya.

5.5 KUIMARISHA UTENDAJI WA WIZARA

- 139. *Mheshimiwa Spika*,** Wizara itaendelea kuimarisha nguvukazi yake kwa kuchukua hatua mbalimbali ikiwemo kuajiri, kupandisha vyeo na kubadilisha kada watumishi watakaokidhi vigezo na kutoa mafunzo ya muda mrefu na mfupi kwa mujibu wa Mpango wa Mafunzo. Aidha, Wizara itaendelea kuboresha mazingira ya kufanyia kazi na utoaji wa huduma kwa kununua vitendea kazi muhimu na kulipa kwa wakati stahili mbalimbali za watumishi pamoja na kufanya vikao vya Baraza la Wafanyakazi. Halikadhalika, watumishi watahamasishwa kujikinga na magonjwa ya VVU na UKIMWI na magonjwa mengine ya kuambukiza na yasiyoambukiza ikiwemo shinikizo la damu na kisukari na pia watapewa mafunzo ya kujiepusha na rushwa mahala pa kazi.

6.0 MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2020/21

6.1 MAPATO

140. *Mheshimiwa Spika*, Mwaka 2020/21 Wizara inatarajia kukusanya jumla ya Shilingi Milioni Mia Tisa Sitini (Sh. 960,000,000) kupitia Idara ya Habari-MAELEZO na Maendeleo ya Michezo. Aidha, kwa upande wa Taasisi saba (7) zilizo chini ya Wizara kiasi kinachokadiriwa kukusanywa ni jumla ya Shilingi Bilioni Arobaini, Milioni Mia Moja Sabini na Moja, Mia Mbili Sitini na Nne Eflu (Sh.40,171,264,000). *Kiambatisho Na. VIII* ni mchanganuo wa maduhuli yanayotarajiwa kukusanywa na Wizara na Taasisi zake kwa mwaka 2020/21.

6.2 MATUMIZI YA KAWAIDA NA MIRADI YA MAENDELEO

141. *Mheshimiwa Spika*, Mwaka 2020/21 Wizara imetengewa bajeti ya Shilingi **Bilioni Arobaini, Milioni Mia Moja Arobaini, Mia Sita Arobaini na Moja Eflu (Sh. 40,140,641,000)**. Kati ya fedha hizo Mishahara ni **Shilingi Bilioni Ishirini, Milioni Mia Tisa Sabini na Tisa, Mia Mbili Thelathini na Moja Eflu (Sh. 20,979,231,000)**, Matumizi Mengineyo ni **Shilingi Bilioni Kumi na Moja, Milioni Mia Nne Arobaini na Sita, Mia Nne Kumi Eflu (Sh. 11,446,410,000)** na Miradi ya

Maendeleo ni **Shilingi Bilioni Saba, Milioni Mia Saba Kumi na Tano (Sh. 7,715,000,000)**. *Kiambatisho Na IX* kinaonyesha mgawanyo wa Bajeti ya Wizara kwa Idara na Vitengo, Taasisi zilizo chini ya Wizara na Miradi ya Maendeleo.

7.0 MAOMBI YA FEDHA KWA AJILI YA KUTEKELEZA MPANGO WA MWAKA 2020/21

- 142. *Mheshimiwa Spika***, ili kutekeleza majukumu ya Wizara katika mwaka 2020/21 naomba sasa niliombe Bunge lako Tukufu liridhie na kuidhinisha Bajeti ya Wizara yangu kwa mwaka 2020/21 ya jumla ya **Shilingi Bilioni Arobaini, Milioni Mia Moja Arobaini, Mia Sita Arobaini na Moja Eflu (Sh. 40,140,641,000)**. Kati ya fedha hizo Mishahara ni **Shilingi Bilioni Ishirini, Milioni Mia Tisa Sabini na Tisa, Mia Mbili Thelathini na Moja Eflu (Sh. 20,979,231,000)**, Matumizi Mengineyo ni **Shilingi Bilioni Kumi na Moja, Milioni Mia Nne Arobaini na Sita, Mia Nne na Kumi Eflu (Sh. 11,446,410,000)** na Miradi ya Maendeleo ni **Shilingi Bilioni Saba, Milioni Mia Saba Kumi na Tano (Sh. 7,715,000,000)**.

8.0 MWISHO NA SHUKRANI

143. ***Mheshimiwa Spika***, mwisho kabisa niruhusu nitoe tanbihi na kufanya dhukuru kidogo: mafanikio yaliyopatikana katika Wizara yangu katika kipindi cha miaka hii Mitano ya Serikali ya Awamu ya Tano ni makubwa, ya kujivunia na yanayojuzu kuendelezwa. Hii ni Wizara inayolipa Taifa heshima kubwa duniani, na hii ni Wizara ambayo kupitia sekta zake zote inalipa nguvu na uhai Taifa letu kufanya vyema zaidi katika nyanja nyingine; kwani bila sekta imara na inayowajibika kitaaluma ya habari, Taifa litakosa taarifa na maarifa; na Taifa lisilo na taarifa ni sawa na ndege asiye na mbawa;

Sekta za utamaduni, sanaa na michezo nazo pia ndizo msingi mkubwa wa afya na furaha kwa Watanzania. Muziki uliozalishwa na wasanii wetu katika kipindi chote hiki umekuwa chakula muhimu cha roho na kuitafakarisha pamoja na kuiliwaza jamii. Filamu zilizozalishwa zimeonesha mazuri na maendeleo ya nchi yetu na ushiriki wetu katika michezo umeimarisha afya na kulitambulisha Taifa letu kuwa nchi yenye watu wenye siha na mwenendo faavu.

144. *Mheshimiwa Spika*, lakini mafanikio haya, pamoja na kazi za kila siku za sisi wa Wizarani na wadau mmoja mmoja au kwa makundi yao, lazima tukiri, ni matokeo ya maono na juhudi binafsi za Rais wa Awamu ya Tano wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. John Pombe Magufuli; kiongozi, nguli na galacha mwenye maono ya mbele na mbali. Katika hii miaka mitano ametoa fedha kusaidia michezo na wasanii, amekutana na wanahabari, wasanii na wanamichezo, ameonekana akishiriki kujichanganya na wasanii kwa kupiga ngoma, ameungana na wanautamaduni kuonesha urithi wa nchi yetu, amekwenda viwanjani kushuhudia michezo, amewasaidia wasanii, wanahabari na wanamichezo kila walipokuwa na shida au hata kutoa salamu walipofikwa na misiba au majanga. Amekuwa karibu na kila sekta bila kubagua. Rais Magufuli ni aina ya kiongozi ambaye Watanzania na sisi wadau wa sekta zangu tunapaswa kumlipa wema kwa wema kwa kuendelea kumpa nafasi ya kutoa maono yake na uongozi zaidi katika nchi yetu.

145. *Mheshimiwa Spika*, mwisho lakini si kwa umuhimu, mafanikio haya yalichangiwa pia na ushirikiano ambao Serikali na Wizara iliupata kutoka kwa Wadau mbalimbali: vyombo vya habari na wanahabari, wasanii, wanautamaduni na wanamichezo. Wadau wengine wa ndani ni pamoja na: Chama cha

Maofisa Habari na Mawasiliano Serikali (TAGCO), TFF, SportPesa, Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro, NSSF, TTCL, Kampuni ya Coca-Cola, Multichoice Tanzania LTD, Kampuni ya Bia ya Serengeti (SBL), StarTimes, na UCSAF.

Kwa upande wa wadau wa nje ni pamoja na UNDP, UNESCO, EU, JICA, Balizi za Jamhuri ya Watu wa China, Japan, Korea Kusini, Moroko na Ujerumani. Kwa niaba ya Wizara, naomba nitumie fursa hii kuwashukuru sana wadau hawa na kuwaomba kuendelea kushirikiana na Wizara katika kuziendeleza Sekta zake za Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo.

146. Mheshimiwa Spika, natoa shukrani zangu za dhati kwako binafsi na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii inapatikana pia katika tovuti za Wizara kwa anuani za: www.habari.go.tz na www.maelezo.go.tz.

147. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. I

VYOMBO VYA HABARI (MAGAZETI, REDIO NA TELEVISHENI) VILIVYOSAJILIWA MWAKA 2010 – MACHI 2020

Mwaka	Idadi ya Magazeti/Majarida	Idadi ya Vituo vya Redio	Idadi ya Vituo vya Televisheni
2010	8	14	1
2011	41	12	-
2012	29	12	-
2013	36	4	-
2014	23	8	3
2015	39	22	1
2016	26	23	6
2017	161	6	3
2018	42	8	3

Chanzo: *Wizara ya Habari, Utamaduni, Sanaa na Michezo na Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)*

Kiambatisho Na. II

**VIBALI VYA UTAYARISHAJI WA FILAMU NA PICHA JONGEVU VILIVYOTOLEWA
MWAKA 2011/12 - 2019/20**

Mwaka	Kampuni za Kitanzania	Kampuni za Wageni	Jumla
2011/12	21	84	105
2012/13	30	123	153
2013/14	33	125	158
2014/15	36	133	169
2015/16	31	137	168
2016/17	30	123	153
2017/18	46	137	183
2018/19	38	133	171
2019/20 ¹	24	84	108

Chanzo: *Bodi ya Filamu Tanzania*

¹ Hadi Machi, 2020

FILAMU ZILIZOHAKIKIWA NA KUPEWA VIBALI MWAKA 2011/12 - 2019/20

Mwaka	Filamu za Kitanzania	Filamu za Kigeni	Jumla kwa Mwaka
2011/12	206	12	218
2012/13	414	12	426
2013/14	1,181	58	1,239
2014/15	1,339	61	1,400
2015/16	653	114	767
2016/17	706	92	798
2017/18	762	148	910
2018/19	832	158	990
2019/20 ²	686	119	805

Chanzo: *Bodi ya Filamu Tanzania*

² Hadi Machi, 2020

Kiambatisho Na. IV

TUZO MBALIMBALI ZILIZOTOLEWA KWA WANATASNIA WA KAZI ZA FILAMU MWAKA 2010/11 - 2019/20

Mwaka	Tuzo za Ndani ya Nchi	Tuzo Kutoka Nje ya Nchi	Jumla kwa Mwaka
2013/14	7	1	8
2014/15	12	1	13
2015/16	11	4	15
2016/17	12	0	12
2017/18	30	10	40
2018/19	27	11	42
2019/20 ³	22	2	24

Chanzo: *Bodi ya Filamu Tanzania*

³ Hadi Machi , 2020

Kiambatisho Na. V

WANAFUNZI WALIOHITIMU ASTAHASHADA NA STASHAHADA TaSUBa MWAKA 2010-2019

Mwaka	Wanaume	Wanawake	Jumla	% Wanaume	% Wanawake
2010	28	14	42	67	33
2011	27	8	35	77	23
2012	25	10	35	71	29
2013	32	12	44	73	27
2014	23	12	35	66	34
2015	37	23	60	62	38
2016	31	19	50	62	38
2017	38	6	44	86	14
2018	96	22	118	81	19
2019	112	35	147	76	24

Chanzo: *Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo*

**WANAFUNZI WALIOSAJILIWA KATIKA CHUO CHA MAENDELEO YA MICHEZO
MALYA 2010- 2019**

Mwaka	Wanaume	Wanawake	Jumla
2010	NA	NA	NA
2011	25	14	39
2012	NA	NA	NA
2013	26	14	40
2014	NA	NA	NA
2015	29	24	53
2016	31	15	46
2017	94	31	125
2018	110	31	141
2019	91	22	113

Chanzo: *Chuo cha Maendeleo ya Michezo Malya*

Kiambatisho Na. VII

**VYAMA, VILABU, VITUO VYA MICHEZO NA WAKUZAJI/MAWAKALA WA MICHEZO
VILIVYOSAJILIWA KUENZIA MWAKA 2010 – 2019**

Mwaka	Vilabu vya Michezo	Vyama vya Michezo	Vituo vya Michezo	Wakuzaji/ Mawakala wa Michezo
2010	272	9	-	-
2011	168	5	-	-
2012	339	-	-	-
2013	285	37	12	-
2014	464	17	7	-
2015	224	15	12	-
2016	331	9	15	-
2017	288	29	13	14
2018	212	23	18	29
2019	231	18	21	19

Chanzo: *Ofisi ya Msajili wa Vyama vya Michezo (BMT)*

Kiambatisho Na. VIII

**MADUHULI YANAYOTARAJIWA KUKUSANYWA NA WIZARA NA TAASISI ZAKE
KWA MWAKA 2020/21**

a. Maduhuli Yanayokusanywa na Wizara

Idara ya Maendeleo ya Michezo

Kijifungu	Maelezo	Makadirio ya Mapato Mwaka 2019/20	Makadirio ya Mapato Mwaka 2020/21
140259	Mapato ya Viwanja vya Michezo (Uhuru na Taifa)	450,000,000	439,995,000
140315	Ada za Mafunzo	259,900,000	270,000,000
140368	Mapato kutoka vyanzo mbalimbali	1,000	1,000
140370	Marejesho ya fedha za Umma	1,000	1,000
	Jumla Ndogo	709,902,000	709,997,000

Kijifungu	Maelezo	Makadirio ya Mapato Mwaka 2019/20	Makadirio ya Mapato Mwaka 2020/21
Idara ya Habari			
140387	Vitambulisho vya Waandishi wa Habari	35,000,000	24,500,000
140202	Machapisho ya picha,mabango na majarida	15,000,000	15,500,000
140265	Ukumbi wa Mikutano	1,000	1,000
140264	Usajili wa Magazeti	50,000,000	55,000,000
140310	Ada ya mwaka ya Magazeti	150,000,000	155,000,000
140368	Mapato kutoka vyanzo mbalimbali	1,000	1,000
140370	Marejesho ya fedha za Umma	1,000	1,000
	Jumla Ndogo	250,003,000	250,003,000
	JUMLA KUU	959,905,000	960,000,000

b. Maduhuli Yanayokusanywa na Taasisi zilizo Chini ya Wizara

Na	Jina la Taasisi	Makadirio ya Mapato 2019/20	Makadirio ya Mapato 2020/21
1.	Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC)	10,163,000,000	13,792,639,000
2.	Kampuni ya Magazeti ya Tanzania (TSN)	24,996,514,000	22,684,519,000
3.	Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA)	235,190,000	398,339,000
4.	Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa)	456,446,000	500,000,000
5.	Bodi ya Filamu Tanzania	853,574,000	1,313,574,000
6.	Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA)	540,080,000	1,382,193,000
7.	Baraza la Michezo la Taifa (BMT)	80,000,000	100,000,000
	JUMLA	37,324,804,000	40,171,264,000

Kiambatisho Na. IX

MGAWANYO WA BAJETI YA WIZARA YA MWAKA 2020/21 KWA IDARA NA VITENGO, TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA NA MIRADI YA MAENDELEO

a) Mgawanyo wa Bajeti ya Wizara kwa Idara na Vitengo

Kifungu	Idara/Kitengo	Makisio ya Bajeti Mwaka 2020/21		
		Mishahara (PE)	Matumizi Mengineyo (OC)	Jumla
1001	Utawala na Rasilimali Watu	960,110,000	3,491,721,000	4,451,831,000
1002	Fedha na Uhasibu	258,816,000	71,677,000	330,493,000
1003	Sera na Mipango	292,914,000	160,643,000	453,557,000

Kifungu	Idara/ Kitengo	Makisio ya Bajeti Mwaka 2020/21		Jumla
		Mishahara (PE)	Matumizi Mengineyo	
1004	Mawasiliano Serikalini	107,616,000	78,856,000	186,472,000
1005	Ununuzi na Ugavi	100,851,000	66,411,000	167,262,000
1006	Ukaguzi wa Ndani	70,520,000	57,583,000	128,103,000
1007	TEHAMA	143,784,000	183,535,000	327,319,000
1008	Huduma za Sheria	83,274,000	34,156,000	117,430,000
6001	Maendeleo ya Utamaduni na Sanaa	235,190,000	860,704,000	1,095,894,000
6004	Maendeleo ya Michezo	673.277,000	899,047,000	1,572,324,000

Kifungu	Idara/ Kitengo	Makisio ya Bajeti Mwaka 2020/21		Jumla
		Mishahara (PE)	Matumizi Mengineyo (OC)	
6005	Maendeleo ya Sanaa	204,954,000	315,409,000	520,363,000
7003	Habari	767,141,000	359,032,000	1,126,173,000
JUMLA		3,898,447,000	6,578,774,000	10,477,221,000

b) Mgawanyo wa Bajeti kwa Taasisi zilizo Chini ya Wizara

Jina la Taasisi	Makisio ya Bajeti Mwaka 2020/21		
	Mishahara (PE)	Matumizi Mengineyo (OC)	Jumla
6005-280514 Bodi ya Filamu Tanzania (BFT)	371,453,000	56,428,000	427,881,000
6005- 28051 Baraza la Sanaa la Taifa (BASATA)	737,538,000	33,208,000	770,746,000

Jina la Taasisi	Makisio ya Bajeti Mwaka 2020/21		
	Mishahara (PE)	Matumizi Mengineyo (OC)	Jumla
6001-28051 Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA)	763,029,000	100,000,000	863,029,000
6005 – 280328 Taasisi ya Sanaa na Utamaduni Bagamoyo (TaSUBa)	1,255,582,000	50,000,000	1,305,582,000
6004 – 280518 Baraza la Michezo la Taifa (BMT)	824,432,000	350,000,000	1,174,432,000
6004 – 270380 Chuo cha Maendeleo ya Michezo-Malya	-	78,000,000	78,000,000
7003 – 280577 Shirika la Utangazaji Tanzania (TBC)	8,304,504,000	4,200,000,000	12,504,504,000
7003 – 26311487 Kampuni ya Magazeti ya Serikali (TSN)	4,824,246,000	-	4,824,246,000
Jumla	17,080,784,000	4,867,636,000	21,948,420,000
JUMLA KUU	20,979,231,000	11,446,410,000	32,425,641,000

c) Miradi ya Maendeleo

Na.	Jina la Mradi	Makisio ya Bajeti 2020/21
Idara ya Maendeleo ya Utamaduni		
1.	6293 – Programu ya Urithi wa Ukombozi wa Bara la Afrika	515,000,000
2.	4353 – Ukarabati wa Chuo cha Sanaa Bagamoyo	250,000,000
Idara ya Maendeleo ya Michezo		
3.	6385 – Ujenzi wa Chuo cha Michezo Malya	300,000,000
4.	6523 – Ujenzi wa Eneo Changamani la Michezo Dar es Salaam na Dodoma	650,000,000
Idara ya Habari		
5.	4279 – Upanuzi wa Usikivu TBC	5,000,000,000
6.	6567 – Habari kwa Umma	1,000,000,000
JUMLA		7,715,000,000